

Nieuwsbrief - EHRC Updates 2026-12

Nummer 12, 2026

Redactie: J.H. Gerards, H. Morre, J. Krommendijk, S. Lambrecht, P. Ölçer, B. Aarrass, L.E. Burgers, P. Cannoot, L.R. Glas, C. Mak, D.A.G. van Toor en C. Van de Graaf.

INHOUDSOPGAVE

Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0611JUD004968716 11-06-2026

Christian Congregation of Jehovah's Witnesses t. Italië, EHRM 11 juni 2026, nr. 49687/16

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0611JUD005018122 11-06-2026

C.P. t. Spanje, EHRM 11 juni 2026, nr. 50181/22

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0609JUD005600721 09-06-2026

Velev e.a. t. Bulgarije, EHRM 9 juni 2026, nr. 56007/21

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0609JUD000289525 09-06-2026

Jiitee Työt OY t. Finland, EHRM 9 juni 2026, nr. 2895/25

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0609JUD004462119 09-06-2026

Erçin t. Turkije, EHRM 9 juni 2026, nr. 44621/19

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0609JUD003663922 09-06-2026

Aničić t. Servië, EHRM 9 juni 2026, nr. 36639/22

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0604JUD005088616 04-06-2026

Brun t. Zwitserland, EHRM 4 juni 2026, nr. 50885/16

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0604JUD001599420 04-06-2026

Albertani t. Italië, EHRM 4 juni 2026, nr. 15994/20

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0602JUD005493620 02-06-2026

Serbian-Chinese Friendship Society FDH t. Servië, EHRM 2 juni 2026, nr. 54936/20

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

[ECLI:CE:ECHR:2026:0602JUD001844023](#) 02-06-2026

OÜ Parem Kallas t. Estland, EHRM 2 juni 2026, nr. 18440/23

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

[ECLI:CE:ECHR:2026:0519DEC002362420](#) 19-05-2026

Minteh t. Frankrijk, EHRM 19 mei 2026 (ontv.besl.), nr. 23624/20

Hof van Justitie van de Europese Unie

Hof van Justitie van de Europese Unie, ECLI:EU:C:2026:469 11-06-2026

Stogenchev, HvJ EU 11 juni 2026, zaak C-342/25

Hof van Justitie van de Europese Unie, ECLI:EU:C:2026:442 04-06-2026

Safi, HvJ EU (GK) 4 juni 2026, zaak C-147/24

Hof van Justitie van de Europese Unie, ECLI:EU:C:2026:441 04-06-2026

Rugu en Aucroix, HvJ EU (GK) 4 juni 2026, gev. zaken C-722/23 en C-91/24

Hof van Justitie van de Europese Unie, ECLI:EU:C:2026:448 04-06-2026

Ebilum, HvJ EU 4 juni 2026, zaak C-440/25

Hof van Justitie van de Europese Unie, ECLI:EU:C:2025:392 03-06-2026

Kinsa, HvJ (GK) 3 juni 2025, C-460/23

Annotatie

Minteh t. Frankrijk (EHRM, 23624/20) – Lang leve het decryptiebevel: hoe een doelredenering het zwijgrecht uitholt

D.A.G. van Toor

Annotatie

Kotaňák (HvJ EU, C-748/24) – De betekenis van de EU-onschuldpresumptie voor preliminaire procedures zoals het bezwaarschrift tegen de dagvaarding en beklag tegen niet (verdere) vervolging

F.C.W. de Graaf en M.A.P. Timmerman

Annotatie

Kinsa (HvJ EU (GK) 3 juni 2025C-460/23) – (De)criminalisering van familiale hulp bij illegale binnenkomst migrantenkinderen?

mr. dr. S.M.A. Lestrade

RECHTSPRAAK

Albertani t. Italië, EHRM 4 juni 2026, nr. 15994/20

Albertani heeft onder invloed van een psychose haar zus vermoord en geprobeerd ook haar moeder te doden. Vanwege gedeeltelijke ontoerekeningsvatbaarheid oordeelde de nationale rechter dat ze in een speciale gevangenisafdeling moest worden behandeld. Toen deze afdeling werd afgeschaft werd ze overgeplaatst naar een reguliere gevangenis. Omdat ze daar niet de nodige behandeling heeft gekregen, acht het EHRM art. 3 EVRM geschonden. Daarnaast was de detentie in dit reguliere gevangenisregime niet verenigbaar met art. 5 lid 1 EVRM.

Na haar arrestatie wegens onder meer moord op haar zus en poging tot moord op haar moeder is klagster psychiatrisch onderzocht. Daarbij concludeerde een eerste analyse dat zij handelde onder invloed van een psychose en niet toerekeningsvatbaar was. Een tweede deskundigenbericht hield echter in dat haar denkvermogen op het relevante moment niet was aangetast. Uiteindelijk concludeerde de rechter dat zij gedeeltelijk ontoerekeningsvatbaar was geweest en daarnaast dat zij gevaarlijk was. Zij werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van twintig jaar en een veiligheidsmaatregel die strekte tot verplichte opname en behandeling in een psychiatrische inrichting. Klagster verbleef na de uitspraak in een OPG-instelling, maar deze werden in 2015 deels vervangen door nieuwe verblijfscentra voor de uitvoering van veiligheidsmaatregelen (REMS's). Klagster kon daardoor niet in de OPG-instelling blijven waar zij verbleef, want juist die zou worden omgevormd tot een REMS. Zij kreeg echter behandeling voor haar aandoeningen en dat was in de REMS's niet mogelijk. Zij werd overgeplaatst naar een andere gevangenis, waar ze in psychisch goede toestand aankwam, maar vervolgens op een gewone afdeling gevangen heeft gezeten. Inmiddels is wel de medicatie vergaand aangepast en werkt klagster nog steeds goed mee aan het behandelingstraject.

Voor het EHRM heeft klagster allereerst gesteld dat art. 3 EVRM is geschonden door de wijze waarop in de gevangenis is omgegaan met haar stoornissen. Het Hof benadrukt dat iemand als klagster zich in een kwetsbare positie bevindt. Daar komt bij dat klagster in een reguliere

gevangenis gevangen zat, terwijl bekend is dat de vrouwenafdeling van deze gevangenis verschillende materiële tekortkomingen vertoont. De behandelaars hebben gewezen op de risico's hiervan voor de geestelijke gezondheid van klagster. Ondanks het feit dat het nog steeds relatief goed gaat, concludeert het Hof dan ook dat ontoereikende psychotherapeutische zorg is verleend en dat art. 3 EVRM daardoor is geschonden.

In de tweede plaats heeft klagster gesteld dat art. 5 lid 1 EVRM is geschonden door de detentie. Het Hof stelt vast dat klagster na de omvorming van de OPG is overgeplaatst en terecht is gekomen in een gevangenisregime dat niet bij haar situatie past. Daarbij is de toepasselijke wetgeving niet goed uitgevoerd, hetgeen inderdaad een schending oplevert van art. 5 lid 1 EVRM. Daarentegen is in deze zaak geen schending gebleken van art. 5 lid 1 jo. 13 EVRM.

Noot van de redactie: op dezelfde datum – 4 juni 2026 – deed het EHRM ook uitspraak in de verwante zaak *Andrea Ciotta t. Italië* (nr. 368/21, ECLI:CE:ECHR:2026:0604JUD000036821). In die zaak oordeelt het EHRM ook nog dat er disproportioneel lange tijd is gewacht met het ten uitvoer leggen van een interimmaatregel (namelijk 33 dagen). Ook geeft het de aanwijzing dat Italië een einde moet maken aan de voortdurende detentie in gewone gevangenissen van een groot aantal mensen die eigenlijk in een REMS zouden moeten zitten.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 04-06-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0604JUD001599420

Zaaknummer: 15994/20

Wetsartikelen: EVRM art. 3, EVRM art. 5 lid 1 en EVRM art. 5 lid 4

RECHTSPRAAK

Aničić t. Servië, EHRM 9 juni 2026, nr. 36639/22

Na een botsing tussen de personenauto van M. (die op dat moment zwaar onder invloed van alcohol was) en de vrachtwagen van Aničić is de laatste strafrechtelijk vervolgd omdat hij onzorgvuldig weggedrag zou hebben vertoond. Hij kreeg een boete en ontzegging van zijn rijbewijs voor vijf maanden. Met vier stemmen tegen drie oordeelt het Hof dat de strafrechtelijke procedure tegen Aničić voldoende zorgvuldig is geweest. Bij minder zware strafzaken hoeven niet alle waarborgen van art. 6 EVRM evenzeer te gelden en gebleken is niet dat er omstandigheden waren waardoor Aničić sterk in zijn verdediging is aangetast.

In 2018 vond er een botsing plaats tussen klagers vrachtwagen en een kleine personenauto. Een politieagent kwam ter plaatse en maakte een proces-verbaal op. Daarbij concludeerde hij dat de bestuurder van de personenauto, M., een zeer hoog alcoholgehalte in zijn bloed had (1,96 mg/ml) en dat M. bovendien al eerder zijn rijbewijs kwijt was geraakt. Tegen M. werd een procedure gevoerd op basis van snelrecht, waarbij deze werd veroordeeld wegens rijden onder invloed en zonder geldig rijbewijs. Er werd ook een strafrechtelijke procedure tegen klager gestart, omdat deze – om om een parkeerde auto heen te kunnen komen – op de linker weghelft had gereden en daar in botsing was gekomen met de auto van M. Daarvoor kreeg klager een boete opgelegd van 280 euro, werd zijn rijbewijs gedurende vijf maanden ingetrokken en werden er negen strafpunten toegevoegd aan zijn rijbewijs.

Voor het EHRM heeft klager gesteld dat de procedure tegen hem onzorgvuldig was verlopen, in strijd met art. 6 EVRM, vooral omdat de rechters hadden geweigerd om deskundigenbewijs in te winnen om de situatie op de weg op te helderen. Het Hof merkt op dat de verkeersrechtelijke procedure waarin klager is veroordeeld niet behoort tot de categorie van strafrechtelijke procedures waarin de daarbij te bieden waarborgen in hun volle omvang van toepassing zijn. Het Hof ziet geen aanleiding om te oordelen dat de art. 6-rechten van klagers niet voldoende zijn gerespecteerd. Hij heeft voldoende mogelijkheden gekregen om het

bewijsmateriaal te weerleggen dat de politie heeft verzameld en om getuigen te ondervragen. Evenmin was er concrete aanleiding om nadere deskundigenberichten te vragen. Een deskundigenbericht dat klager zelf had aangevraagd kon weliswaar niet rechtstreeks in de procedure worden ingebracht, maar klager heeft er wel gebruik van kunnen maken in zijn eigen verdediging. Art. 6 EVRM is dan ook niet geschonden (4 stemmen tegen 3).

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 09-06-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0609JUD003663922

Zaaknummer: 36639/22

Wetsartikelen: EVRM art. 6 lid 1

RECHTSPRAAK

Brun t. Zwitserland, EHRM 4 juni 2026, nr. 50885/16

In Zwitserland geldt voor mannen van Zwitserse nationaliteit de militaire dienstplicht. Als zij daarvan worden uitgezonderd – bijvoorbeeld wegens gezondheidsredenen – moeten ze een compenserende belasting betalen. Het EHRM acht het redelijk dat deze belasting alleen aan Zwitserse mannen wordt opgelegd. Voor buitenlandse staatsburgers en vrouwen geldt namelijk niet de dienstplicht, zodat zij ook geen compensatie hoeven te betalen als zij daarvan worden uitgezonderd. De uitzondering van buitenlandse staatsburgers en vrouwen is bovendien gerechtvaardigd door redenen van staatsveiligheid en organisatie van de strijdkrachten. Art. 4 lid 3 (b) en art. 14 EVRM zijn dan ook niet geschonden.

Klager werd in 2000 opgeroepen voor militaire dienstplicht in Zwitserland. Zijn actieve dienstitijd werd na 104 dagen beëindigd omdat klager leed aan slapeloosheid, depressie en zelfdestructieve gedachten. Wel werd hij officieel nog steeds als dienstplichtige aangemerkt. Voor het betreffende jaar moest hij een speciale inkomstenbelasting betalen voor mensen die uitgezonderd waren van de militaire dienstplicht; de 104 dienstdagen werden hiervan afgetrokken. Klager heeft hiertegen bezwaar gemaakt, onder meer omdat alleen mannen verplicht waren om deze belasting te betalen, maar dit is van de hand gewezen. De rechtvaardiging voor het verschil in behandeling op grond van geslacht werd erin gevonden dat in Zwitserland vrouwen nooit in aanmerking waren gebracht voor militaire dienstplicht vanwege de fysiologische en biologische verschillen met mannen. Ook in Zwitserland woonachtige buitenlanders hoefden de belasting niet te betalen.

Voor het EHRM heeft klager gesteld dat het verschil in behandeling in de betaling van de speciale inkomstenbelasting voor uitgezonderden van de militaire dienstplicht een schending oplevert van het discriminatieverbod, zoals beschermd door art. 14 EVRM in relatie tot art. 4 lid 3 (b) EVRM. Het Hof stelt voorop dat deze laatste bepaling militaire dienstplicht uitzondert

van het verbod op gedwongen arbeid. De belasting moet betaald worden als financiële compensatie door diegenen die deze plicht niet hoeven te vervullen. Het Hof neemt daarom aan dat de feiten inderdaad binnen het toepassingsbereik van de genoemde artikelen vallen.

Het Hof overweegt verder dat staten een ruime margin of appreciation toekomt als het gaat om de bescherming van de nationale veiligheid en het functioneren van de strijdmacht. Tegelijkertijd gaat het in dit geval om ongelijke behandeling op een verdachte grond, waarbij juist zeer zwaarwegende redenen als rechtvaardiging nodig zijn.

Het Hof merkt verder op dat de vergelijkingsgroepen in deze zaak – vrouwen en niet-Zwitserse staatsburgers – niet verplicht waren om de dienstplicht te vervullen. Zij bevonden zich dan ook niet in een vergelijkbare situatie als klager, die deze verplichting wel had. Juist omdat de dienstplicht in Zwitserland daadwerkelijk vervuld moet worden, acht het Hof het niet onredelijk dat mannen die daarvan worden uitgezonderd een zekere mate van financiële compensatie moeten betalen. Daardoor wordt ook gelijkheid gecreëerd tussen mannen die wel of niet de dienstplicht (of eventueel een alternatief daarvoor) vervullen.

Zelfs als al zou moeten worden aangenomen dat de situaties vergelijkbaar zijn, is er bovendien een objectieve en redelijke rechtvaardiging voor het verschil in behandeling. Buitenlandse staatsburgers hebben naar Zwitsers recht niet dezelfde rechten en verplichtingen als Zwitserse staatsburgers en kunnen ook niet worden opgeroepen om dienstplicht voor Zwitserland te vervullen. Voor vrouwen geldt dat zij in alle staten behalve Noorwegen worden uitgezonderd van verplichte militaire dienst. De wijze van organisatie van de strijdmacht en de bescherming van de nationale veiligheid kunnen ook worden gezien als een zeer zwaarwegende reden die de ongelijke behandeling kan rechtvaardigen. Art. 4 jo. 14 EVRM zijn dan ook niet geschonden.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 04-06-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0604JUD005088616

Zaaknummer: 50885/16

Wetsartikelen: EVRM art. 4 en EVRM art. 14

RECHTSPRAAK

C.P. t. Spanje, EHRM 11 juni 2026, nr. 50181/22

Bij een medische check van de hoogzwangere C.P. – die graag thuis wilde bevallen – bleek dat er risico's bij de bevalling waren voor zowel het kind als de moeder. Omdat C.P. eigenlijk niet naar het ziekenhuis wilde komen, werd een rechterlijk bevel opgelegd: indien nodig moest in het ziekenhuis de bevalling worden ingeleid. Het EHRM steunt het nationale oordeel dat hiervoor een voldoende wettelijke grondslag bestond. Er is bovendien een redelijke afweging gemaakt tussen de privacybelangen van C.P. en de bescherming van de gezondheid van het kind. Art. 8 EVRM is dan ook niet geschonden.

Klaagster is in 2018 zwanger geraakt en wilde graag een thuisbevalling laten plaatsvinden met hulp van gediplomeerd verloskundige V. Toen zij ruim 42 weken zwanger was, ging ze naar het ziekenhuis voor een medische controle. Volgens de gynaecoloog waren er medische risico's voor zowel haar als de baby en zou het beter zijn om de bevalling in te leiden. Klaagster ging naar huis om dit met V. te bespreken, maar intussen nam het ziekenhuis contact op met een rechtbank, die een bevel oplegde tot gedwongen inleiding van de bevalling als dat nodig zou zijn. Daarop kwamen politieagenten en een ambulance bij klagster thuis, waarna zij geen andere keuze meer zag dan mee te gaan naar het ziekenhuis. Daar bleek dat er geen onmiddellijke reden was tot zorg of handelen. Hoewel de geboorte via natuurlijke weg begon, is uiteindelijk een keizersnede uitgevoerd om de baby veilig ter wereld te brengen. Klaagster heeft later geprocedeerd tegen de staat vanwege het bevel om de geboorte in het ziekenhuis te laten plaatsvinden.

Voor het EHRM heeft klagster gesteld dat het bevel in strijd was met art. 5 en 8 EVRM. Het Hof onderzoekt de zaak allereerst in het licht van art. 8 EVRM, omdat de omstandigheden van een geboorte een integraal onderdeel vormen van iemands privéleven. Naar Spaans recht is een thuisgeboorte toegestaan. Het bevel werd gebaseerd op een algemene civielrechtelijke bepaling die ertoe strekt dat de veiligheid van minderjarigen moet worden beschermd. De vraag of die grondslag voldoende duidelijk was, is door de nationale rechters zeer zorgvuldig

en uitgebreid onderzocht. Het Hof ziet geen aanleiding om tot een andere conclusie te komen dan de nationale rechters, namelijk dat de grondslag voor het bevel kon volstaan.

In gezondheidskwesaties hebben de staten een ruime beoordelingsmarge. Die laat het toe dat rechters een redelijke afweging maken tussen het recht op respect voor het privéleven – in dit geval het recht om thuis te bevallen van een kind – en het risico van schade voor het leven van het ongeboren kind en de moeder. De hier gemaakte rechterlijke afweging was ingegeven door de informatie van medische professionals die bijzondere risico's zagen voor de baby. De feitelijke grondslag voor de beoordeling is daarmee redelijk. Verder was het bevel beperkt in reikwijdte, namelijk tot de situatie waarin een in het ziekenhuis ingeleide bevalling noodzakelijk zou zijn. Er was geen minder vergaand middel voorhanden en ook uit de uiteindelijke keizersnede is afdoende gebleken dat de gemaakte risicoanalyse redelijk was. De inbreuk was dan ook niet in strijd met art. 8 EVRM (6 stemmen tegen 1).

Het Hof verklaart de klacht over art. 5 EVRM niet-ontvankelijk. Klagster is namelijk niet aangehouden of anderszins beroofd van haar vrijheid en bij de autoriteiten was er ook niet de intentie om haar te dwingen of te detineren.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 11-06-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0611JUD005018122

Zaaknummer: 50181/22

Wetsartikelen: EVRM art. 8

RECHTSPRAAK

Christian Congregation of Jehovah's Witnesses t. Italië, EHRM 11 juni 2026, nr. 49687/16

In Italië kan op initiatief van de regering een overeenkomst worden aangegaan met religieuze gemeenschappen. Daardoor wordt onder meer een toeslag voor religieuze activiteiten mogelijk. Alle geloofsgemeenschappen hebben zo'n overeenkomst, behalve de Jehova's Getuigen, beweerdelijk vanwege de principiële standpunten over bloedtransfusies en dienstplicht. Volgens het EHRM zijn die standpunten niet duidelijk in strijd met het Italiaanse recht en zijn er ook verder geen objectieve redenen om alleen aan de Jehova's Getuigen een overeenkomst te onthouden. Dit levert strijd op met art. 14 in samenhang met art. 9 en 1 EP EVRM.

Klager is een geregistreerde religieuze gemeenschap van Jehova's Getuigen. Hoewel de organisatie rechtspersoonlijkheid heeft, is deze er nooit in geslaagd om een overeenkomst met de staat aan te gaan als bedoeld in art. 8 lid 3 van de Italiaanse Grondwet. Zo'n overeenkomst zou nodig zijn om betrekkingen te regelen tussen de staat en erkende, niet-katholieke geloofsgemeenschappen. Bovendien zou een overeenkomst nodig zijn om in aanmerking te komen voor een toeslag ter ondersteuning van religieuze activiteiten. Weliswaar probeerden achtereenvolgende kabinetten een overeenkomst te faciliteren, maar het Italiaanse parlement heeft dit steeds tegengehouden.

Voor het EHRM heeft klager gesteld dat de weigering om de overeenkomst te sluiten leidt tot een schending van het discriminatieverbod in verband met de uitoefening van het eigendomsrecht en de godsdienstvrijheid (art. 14 jo. 1 EP en 9 EVRM). Alleen geloofsgemeenschappen waarmee een overeenkomst was gesloten in de zin van art. 8 lid 3 van de Italiaanse Grondwet komen namelijk in aanmerking voor de belastingtoeslag. Met dertien andere geloofsgemeenschappen is wel een overeenkomst aangegaan, maar alleen met klager niet. Daarbij is van belang dat de overeenkomst financiële middelen mogelijk maakt die alleen

mogen worden ingezet voor religieuze activiteiten. De feiten vallen dan ook binnen het toepassingsbereik van de door art. 9 EVRM beschermde godsdienstvrijheid. Omdat het hier gaat om een vermogensbelang is bovendien art. 1 EP EVRM van toepassing.

Het EHRM gaat ervan uit dat klager zich verder bevindt in een gelijke positie als de andere religieuze gemeenschappen. De overeenkomstprocedure is niet strikt formeel vastgelegd en de Grondwet voorziet niet in termijnen, een besluitvormingsmoment of rechtsbescherming. Het initiatief om de procedure tot goedkeuring van een overeenkomst te starten ligt bij het kabinet en vervolgens is het ter vrije beoordeling van het parlement of de overeenkomst wordt geratificeerd. Deze omstandigheden hebben ertoe geleid dat klager in voortdurende onzekerheid verkeert over de mogelijkheid om de overeenkomst aan te gaan en ook geen rechtsmiddelen heeft kunnen aanwenden om eventueel willekeurig of discriminatoir gebruik van de overeenkomstbevoegdheid ter discussie te stellen.

Volgens de regering is de weigering om een overeenkomst aan te gaan primair gelegen in de principiële weigering van Jehova's Getuigen om in levensbedreigende omstandigheden een bloedtransfusie te krijgen en het verbod om bloed te doneren. Daarnaast zijn er bezwaren tegen de dienstweigering door Jehova's Getuigen. De Jehova's Getuigen hebben op hun beurt aangeboden om hun standpunten nader toe te lichten. Gebleken is bovendien dat de regering niet altijd even principieel is geweest, nu drie achtereenvolgende kabinetten hebben geprobeerd om een overeenkomst aan te gaan. Daarnaast laat nationaal recht keuzevrijheid als het gaat om beslissingen over de eigen gezondheid en het weigeren van medische behandelingen door volwassenen en op basis van 'informed consent'. In het geval van minderjarigen kan een weigering zo nodig in het belang van het kind worden overruled. Ook verder is niet gebleken dat de standpunten en werkwijze van de Jehova's Getuigen ingaan tegen het geldende Italiaanse recht. In die omstandigheden ziet het Hof geen objectieve en redelijke rechtvaardiging voor de andere behandeling van deze specifieke geloofsgemeenschap bij het aangaan van de overeenkomst met de staat. Art. 14 jjs. 9 en 1 EP EVRM is dan ook geschonden.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 11-06-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0611JUD004968716

Zaaknummer: 49687/16

Wetsartikelen: EVRM art. 9, EVRM art. 14 en EVRM art. 1 EP

RECHTSPRAAK

Ebilum, HvJ EU 4 juni 2026, zaak C-440/25

De rechtbank Zwolle heeft in een zaak over afwijzing van een asielverzoek prejudiciële vragen gesteld over haar rol bij het beoordelen van het asielrelaas en het risico van vervolging bij terugkeer. Het HvJ EU benadrukt dat de rechter steeds volledig, ex nunc, uitputtend en geactualiseerd onderzoek moet kunnen verrichten van de feitelijke en juridische elementen en de behoefte aan internationale bescherming. De standaard bij de beoordeling is of er een redelijke mate van waarschijnlijkheid bestaat dat een risico van vervolging zich zal voordoen. Dit moet in het licht van de persoonlijke situatie van de asielzoeker worden beoordeeld.

Verzoekers in het hoofdgeding zijn een uit Irak afkomstig gezin bestaande uit de twee ouders en zes kinderen. Zij hebben in 2017 in Nederland asiel aangevraagd, onder meer in verband met risico's van bloedwraak en uithuwelijking, besnijdenis van de dochters en vrees voor ongelijke behandeling in Irak. Hun asielverzoeken zijn kennelijk ongegrond verklaard. In de procedure hierover heeft de rechtbank prejudiciële vragen voorgelegd aan het HvJ EU.

De voorgelegde vraag is in essentie of – mede met het oog op art. 47 Hv – de rechter een bindende uitspraak mag doen over de geloofwaardigheid van het asielrelaas en de aannemelijkheid van de gestelde risico's. Ook is de vraag gesteld of lidstaten deze rechterlijke bevoegdheid mogen beperken, zodanig dat alleen de beslissingsautoriteit asielbezoeken op gegrondheid mag beoordelen.

Het HvJ EU overweegt dat procedures zo moeten worden ingericht dat de bevoegde autoriteiten een asielverzoek grondig kunnen behandelen. Een beslissingsautoriteit beschikt hierbij over specifieke middelen en gespecialiseerd personeel. Daarmee kunnen zij de feitelijke omstandigheden vaststellen en vervolgens beoordelen of daarmee is voldaan aan de voorwaarden voor het toekennen van de asielstatus. Deze feitelijke beoordeling valt echter niet buiten de bevoegdheid van de rechter die is gevraagd om over de gegrondheid van de

afwijzing van een asielverzoek te oordelen. De rechter moet bovendien *ex nunc* kunnen toetsen en moet dus ook rekening kunnen houden met nieuwe elementen. Als een rechter dan steeds een zaak zou moeten terugsturen naar de beslissingsautoriteit, zou dit sterk vertragend kunnen werken. Van belang is verder dat uit art. 47 Hv voortvloeit dat de asielzoeker de mogelijkheid moet hebben om zich uit te spreken over eventuele nieuwe elementen als die een ongunstige invloed kunnen hebben. Ook de beslissingsautoriteit moet hierover opmerkingen kunnen maken.

Verder heeft de Uniewetgever in art. 46 lid 3 van richtlijn 2013/32 al afgebakend hoe omvangrijk en intensief de rechterlijke toetsing van een beslissing tot afwijzing van een asielverzoek moet zijn. Die toetsing moet zich ook kunnen uitstrekken tot de behoefte aan internationale bescherming. Lidstaten kunnen niet zelf deze bevoegdheid van de rechter beperken. Deze bevoegdheid moet daarbij verder kunnen gaan dan de 'enigszins terughoudende toets' waarvoor de Nederlandse regering heeft gepleit, maar moet volledig, *ex nunc*, uitputtend en geactualiseerd onderzoek verrichten van de feitelijke en juridische elementen en van de behoefte aan internationale bescherming.

Na een rechterlijke vernietiging van de afwijzende beslissing kan weliswaar een nieuwe afwijzende beslissing worden genomen, maar dat kan alleen als er sprake is van nieuwe elementen die een nieuwe beoordeling van de behoefte aan asiel rechtvaardigen. Als die er niet zijn, moet de nationale rechter zijn oordeel voor dat van de beslissingsautoriteit in de plaats kunnen stellen. Dit kan een conforme uitleg van het nationale recht vergen of, waar dat niet mogelijk is, het buiten toepassing laten van nationale wettelijke bepalingen.

Tot slot overweegt het HvJ EU dat de mogelijkheid om hoger beroep in te stellen geen afbreuk doet aan de overwegingen ten aanzien van het beroep bij de rechter.

Een tweede vraag die de rechtbank heeft voorgelegd betreft vervolgens de maatstaven ter beoordeling van de gegronde vrees voor vervolging. In het kader van die beoordeling moeten de bevoegde nationale autoriteiten volgens het HvJ EU vaststellen of de gebleken omstandigheden een dusdanige bedreiging vormen dat de betrokkene, gezien zijn individuele situatie, goede gronden heeft om te vrezen daadwerkelijk te zullen worden vervolgd. Daarbij moet met oplettendheid en voorzichtigheid een concrete en objectieve beoordeling worden uitgevoerd van de persoonlijke situatie van de asielzoeker, de feiten en omstandigheden met betrekking van zijn verzoek en de situatie in het land van herkomst. De uitdrukking 'gegronde vrees voor vervolging' moet bovendien in het licht van het Verdrag van Genève en het UNHCR-Handboek worden uitgelegd. Daaruit blijkt dat het bij het vaststellen van de gegronde vrees niet alleen gaat om een subjectieve inschatting door de asielzoeker, maar om een objectieve beoordeling van de situatie. Daarbij mag een redelijke mate van

waarschijnlijkheid worden vereist, maar mag niet worden vereist dat sprake is van een zeker risico.

Noot van de redactie: op dezelfde datum beantwoordde het HvJ EU een aantal aanverwante prejudiciële vragen van de rechtbank Zwolle (*Quotal*, HvJ EU 4 juni 2026, zaak C-198/25, ECLI:EU:C:2026:447). In deze uitspraak bepaalde het HvJ EU dat een rechter die moet oordelen over de afwijzing van een asielverzoek een bindende uitspraak moet kunnen doen over een aantal elementen: (1) de geloofwaardigheid van het asielrelaas, (2) de aannemelijkheid van de vrees voor vervolging van verzoeker of het reële risico voor hem op ernstige schade bij terugkeer naar zijn land van herkomst, en (3) over de gegrondheid van dat verzoek, rekening houdend met alle elementen die in de beroepsprocedure naar voren zijn gebracht. Ook oordeelde het Hof dat de lidstaten deze bevoegdheid niet mogen beperken.

Instantie: Hof van Justitie van de Europese Unie

Datum uitspraak: 04-06-2026

ECLI: ECLI:EU:C:2026:448

Zaaknummer: C-440/25

Wetsartikelen: Hv art. 47, Rl 2013/32/EU art. 46 en Rl 2011/95/EU art. 2 (d)

RECHTSPRAAK

Erçin t. Turkije, EHRM 9 juni 2026, nr. 44621/19

Erçin heeft epilepsie, maar door misverstanden in het keuringsproces is hij toch goedgekeurd voor de militaire dienstplicht. Vlak na aanvang van zijn diensttijd kreeg hij een ernstige epileptische aanval die langdurige medische behandeling vergde. Het EHRM oordeelt dat, ondanks de tekortkomingen bij de keuring, de overheid niet verantwoordelijk kan worden gehouden voor de eigenlijke epileptische aanval. De geboden zorg was bovendien toereikend, zodat art. 3 EVRM niet is geschonden. Wel is art. 6 EVRM geschonden doordat in een schadevergoedingsprocedure weliswaar enige vergoeding is toegekend, maar de proceskosten veel hoger waren, zonder dat daar een goede rechtvaardiging voor bestond.

Klager heeft epilepsie en is voor 65% arbeidsongeschikt verklaard. Hij is analfabeet. In 2011 is hij medisch gekeurd in verband met de militaire dienstplicht, waarbij hij met hulp van iemand anders de verschillende formulieren invulde. Hij overlegde daarbij eerst niet de in 2004 gestelde diagnoses, maar later deed hij dat alsnog. De keuringsarts stelde op basis van de gegeven informatie een verslag op, waarin stond vermeld dat hij gezond was. Klager ondertekende dit verslag, waarmee hij ook verklaarde dat de daarin opgenomen informatie correct was en dat hij geen bezwaar had tegen de medische conclusies die daarin waren vermeld. In 2012 begon klager met zijn dienstplichtperiode. Na enkele dagen kreeg hij een epileptische aanval en raakte hij bewusteloos, onder meer omdat hij geen medicatie had gekregen. Hij is later opgenomen in een militair ziekenhuis, waar hij verschillende behandelingen heeft gekregen en is geopereerd vanwege complicaties die waren opgetreden. In 2013 werd hij alsnog afgekeurd voor de militaire dienst. Naar aanleiding hiervan heeft klager met beperkt succes geprobeerd de staat zowel strafrechtelijk als voor een militaire rechtbank aansprakelijk te stellen vanwege de geleden gezondheidsschade.

Voor het EHRM heeft klager gesteld dat zijn goedkeuring voor de militaire dienst, het niet

geven van de juiste medicatie en een aanvankelijk onjuiste behandeling voor zijn epilepsie een schending opleveren van art. 3 EVRM. Het Hof stelt vast dat klager weliswaar in het gelijk is gesteld door de militaire rechtbank, maar dat de kosten van de procedure uiteindelijk hoger waren dan de ontvangen schadevergoeding. Daardoor heeft klager materieel geen genoegdoening ontvangen. Daarbij is ook relevant dat het toegekende schadevergoedingsbedrag (zo'n 1000 euro) aanmerkelijk lager is dan de bedragen die het Hof in dit type zaken normaal gesproken toekent. Klager kan zich dan ook nog steeds slachtoffer van een gestelde schending noemen.

De militaire rechtbank heeft volgens het Hof terecht aangenomen dat er fouten zijn gemaakt in het proces van medische keuring die ertoe hebben geleid dat klager ten onrechte is goedgekeurd. Tegelijkertijd kan de staat niet verantwoordelijk worden gehouden voor de epileptische aanval die klager snel na aanvang van zijn dienstplicht heeft gekregen. Ook is niet voldoende gebleken dat de zorg die klager daarna heeft ontvangen tekort is geschoten. Klager heeft bovendien zijn superieuren (en later de artsen) ook zelf niet geïnformeerd over de medicatie die hij gebruikte en over de risico's van een epileptische aanval. Gelet op deze omstandigheden is art. 3 EVRM niet geschonden.

Klager heeft in de tweede plaats gesteld dat de hoge proceskosten die hij moest betalen strijd opleverde met art. 6 EVRM. Ook hier acht het Hof relevant dat de proceskosten uiteindelijk ruim uitstegen boven de schadevergoeding die klager is toegekend. Het Hof acht deze situatie onvoldoende gerechtvaardigd door het in Turkije bestaande beginsel van de 'verliezer betaalt', dat met name bedoeld is om onnodig procederen en al te hoge proceskosten te voorkomen. In een zaak als de onderhavige zorgt dit beginsel er juist voor dat het recht op toegang tot een rechter nagenoeg theoretisch en illusoir wordt. In het voorliggende geval is ook niet gebleken dat klager een onredelijk hoge schadevergoeding heeft geëist of zodanig heeft geprocedeerd dat de staat daardoor extra proceskosten heeft moeten maken. Gelet hierop is art. 6 EVRM geschonden.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 09-06-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0609JUD004462119

Zaaknummer: 44621/19

Wetsartikelen: EVRM art. 3 en EVRM art. 6 lid 1

RECHTSPRAAK

Jiitee Työt OY t. Finland, EHRM 9 juni 2026, nr. 2895/25

Onderneming Jiitee Työt heeft met onderneming M. een reeks overeenkomsten gesloten, waarin ook een arbitrageclausule was opgenomen. In een concreet geschil kwamen Jiitee Työt en M. vervolgens overeen dat de arbitrage via een versnelde procedure zou verlopen, waarbij geen motivering zou worden gegeven. Jiitee Tyött stelde vervolgens alsnog bij de civiele rechter en bij het EHRM dat het ontbreken van een motivering in strijd was met art. 6 EVRM. Het Hof oordeelt dat de onderneming vrijwillig afstand heeft gedaan van dit recht, dat niet de kern van art. 6 EVRM betreft. Deze bepaling is dan ook niet geschonden.

In een reeks van zes contracten tussen de klagende onderneming en onderneming M. stond vermeld dat bij geschillen zou worden gekozen voor arbitrage door het arbitrage-instituut van de Finse Kamer van Koophandel, de FAI. In 2022 maakte onderneming M. gebruik van deze clausule, waarbij M. en klager overeenkwamen dat de FAI-regels voor een versnelde en vereenvoudigde procedure zouden worden benut. Daarbij zou onder meer geen gemotiveerde arbitrale uitspraak worden gedaan. De procedure resulteerde erin dat klager een bedrag van bijna 330.000 euro aan M. moest betalen, net als ruim 31.000 euro aan proceskosten. De klagende onderneming startte vervolgens een civiele procedure met de stelling dat de arbitrale beslissing nietig moest worden verklaard, onder meer omdat deze niet was gemotiveerd. Dit is afgewezen, onder meer omdat de beide partijen waren overeengekomen dat de vereenvoudigde procedureregels van toepassing waren.

Voor het EHRM heeft de klagende onderneming gesteld dat art. 6 EVRM is geschonden doordat de arbitrale uitspraak zonder motivering is gedaan. Het EHRM stelt voorop dat partijen door het vrijwillig aangaan van een overeenkomst tot toepassing van arbitrage afstand doen van bepaalde EVRM-waarborgen. Wel moet het gaan om een redelijke en toelaatbare afstand van rechten en kan niet van alle rechten afstand worden gedaan. In dit geval betreft de afstand van rechten het recht op een gemotiveerd arbitraal vonnis. Het is duidelijk dat de

beide partijen vrijwillig afstand hebben gedaan van dit recht en dat deze afstand van rechten verenigbaar was met het nationale recht. Het bleef nog wel mogelijk om de uitkomst van de arbitrage in rechte aan te vechten. Bovendien heeft klager geen gebruik gemaakt van de bestaande mogelijkheden om tijdens de procedure alsnog te vragen om een motivering of om alsnog te verzoeken om toepassing van de reguliere arbitrageprocedure in plaats van de vereenvoudigde. Gelet daarop is art. 6 lid 1 EVRM niet geschonden.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 09-06-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0609JUD000289525

Zaaknummer: 2895/25

Wetsartikelen: EVRM art. 6 lid 1

RECHTSPRAAK

OÜ Parem Kallas t. Estland, EHRM 2 juni 2026, nr. 18440/23

Sinds 2002 is onderneming OÜ Parem Kallas in vrijwel permanente onderhandeling geweest met een gemeente over de aankoop van een stuk grond. De onderneming heeft verschillende gunstige prijzen afgewezen en heeft uiteindelijk, in 2022, ingestemd met aankoop door de gemeente voor een relatief laag bedrag. De procedure bij het EHRM betreft haar stelling dat de staat vertragingsschade had moeten betalen. Gelet op de omstandigheden van het geval en de nationale rechterlijke beoordeling oordeelt het EHRM dat de onderneming geen excessieve en individuele last te dragen heeft gekregen. Art. 1 EP EVRM is dan ook niet geschonden.

In 2000 verwierf A.S. een stuk grond dat op dat moment een industriële bestemming had. In 2001 besloot de gemeente tot herbestemming van de grond naar bouwgrond voor kleine woongebouwen (85% van de oppervlakte) en de aanleg van een weg (de resterende 15%). A.S. kwam met de gemeente overeen dat deze het stukje grond dat zou worden gebruikt voor de weg pas zou aankopen als de weg daadwerkelijk zou worden aangelegd. In 2002 droeg A.S. de eigendom van het gehele stuk grond over aan klager. Klager verzocht vervolgens de gemeente om het stukje grond voor de weg aan te kopen tegen een redelijke prijs. Over die prijs en de taxatie van de grond is vervolgens geprocedeerd, waarbij diverse deskundigenberichten zijn ingewonnen. Daarbij heeft klager ook geprocedeerd tegen de staat om een schadevergoeding te krijgen vanwege de lange duur van de procedures. Uiteindelijk hebben klager en de gemeente in 2022 overeenstemming bereikt over de verkoop van het relevante stukje grond. De schadevergoedingseisen zijn afgewezen.

Voor het EHRM heeft klager gesteld dat de lange duur van de procedures in strijd is gekomen met art. 6 lid 1 EVRM. Het Hof concludeert echter dat klager een beschikbare procedure om hiervoor een vergoeding te verkrijgen niet heeft benut, zodat deze klacht niet-ontvankelijk is.

Klager heeft daarnaast gesteld dat het tijdsverloop ten onrechte niet is betrokken in de

waardebepaling van de grond, waardoor ook art. 1 EP EVRM zou zijn geschonden. Het Hof overweegt dat de gemeente en klager het op zichzelf eens waren over de redelijkheid van het uiteindelijk overeengekomen verkoopbedrag. De zaak spitst zich daardoor toe op de vraag of klager ook compensatie had moeten krijgen voor de vertraging die in de procedures rondom de verkoop is ontstaan. Het Hof merkt op dat niet iedere vertragingsschade voor vergoeding in aanmerking komt. De schade moet daarvoor daadwerkelijk hebben geleid tot een excessieve en individuele last voor de betrokkene, beoordeeld in het licht van alle omstandigheden van het geval. In dit verband overweegt het Hof in dit geval dat klager eerder – vanaf 2012 – verschillende keren een gunstiger aanbod dan de uiteindelijk overeengekomen prijs heeft afgeslagen. Daardoor heeft klager zelf de causale relatie tussen de gestelde schade en het handelen van de gemeente doorbroken. Naar nationaal recht is verder erkend dat vertragingsschade voor vergoeding in aanmerking zou komen als de vertragingen aan de staat toerekenbaar waren, wat hier volgens de nationale rechter op zichzelf het geval was. Een schadevergoeding is vooral niet toegekend vanwege de specifieke omstandigheden van het geval, waaronder de weigeringen van klager om een hoger geboden bedrag voor de grond te aanvaarden, eerdere al wel betaalde compensatiebedragen, de ingewikkeldheden bij de taxatie van de grond en de inspanningen die de gemeente zichzelf heeft getroost. Het EHRM acht de gegeven motivering overtuigend en is van oordeel dat die laat zien dat klager geen excessieve en individuele last te dragen heeft gekregen. Art. 1 EP EVRM is dan ook niet geschonden.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 02-06-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0602JUD001844023

Zaaknummer: 18440/23

Wetsartikelen: EVRM art. 1 EP

RECHTSPRAAK

Rugu en Aucroix, HvJ EU (GK) 4 juni 2026, gev. zaken C-722/23 en C-91/24

Tegen twee veroordeelde personen is een Europees Arrestatiebevel (EAB) uitgevaardigd met het oog op tenuitvoerlegging van de opgelegde straffen. Het EAB is echter geweigerd met het oog op de Aranyosi-uitzondering in verband met slechte detentieomstandigheden en het risico van schending van art. 4 Hv. Aanvullend hierop oordeelt het HvJ EU dat na zo'n weigering wel kan worden verlangd dat de uitvoerende lidstaat de bestraffing overneemt en daarmee ook zorgdraagt voor de mogelijkheid van reclassering van de veroordeelden.

In 2023 is vanuit Roemenië een Europees Aanhoudingsbevel (EAB) uitgevaardigd tegen AR, een Roemeen die in België woont, vanwege tenuitvoerlegging in Roemenië van een gevangenisstraf van vier jaar wegens mensenhandel. De Belgische rechter heeft geweigerd dit bevel ten uitvoer te leggen vanwege de slechte gevangenisomstandigheden in Roemenië. Daardoor zou AR worden blootgesteld aan het risico van zijn grondrechten als beschermd door art. 3 EVRM resp. 4 Hv. In verband met deze weigering en de procedure daarover zijn prejudiciële vragen voorgelegd aan het HvJ EU. In de gevoegde zaak speelt een soortgelijk feitencomplex.

Het HvJ EU wijst allereerst op zijn vaste *Aranyosi*-rechtspraak over de situaties waarin een lidstaat mag weigeren om een EAB ten uitvoer te leggen met het oog op bescherming van fundamentele rechten. Uit de verwijzingsverzoeken blijkt dat de vraag of aan die voorwaarden is voldaan in de aanhangige zaak op nationaal niveau niet ter discussie staat. De vraag is aanvullend daarop of na zo'n weigering de uitvoerende rechterlijke autoriteit verplicht is om tenuitvoerlegging van de gevangenisstraf te gelasten in de eigen lidstaat, om op die manier te voorkomen dat de betrokken persoon ongestraft blijft.

Hierover merkt het HvJ EU op dat kaderbesluit 2002/584 niet bepaalt welke gevolgen een weigering heeft voor de tenuitvoerlegging van de straf. De relevante bepaling die tenuitvoerlegging in de uitvoerende lidstaat mogelijk maakt, art. 4 punt 6 van het kaderbesluit, is facultatief en is aan voorwaarden gebonden. Daarmee kan dit niet worden gezien als een aanvullende grond als tenuitvoerlegging van een EAB al is geweigerd op grond van art. 1 lid 3 van het kaderbesluit. Deze grond kan dus ook niet aanvullend worden toegepast om te voorkomen dat een gezochte persoon ongestraft blijft.

Niettemin mag geen afbreuk worden gedaan aan de doeltreffendheid van het stelsel van justitiële samenwerking tussen de lidstaten, waarvan het EAB een wezenlijk element vormt. Straffeloosheid zou onverenigbaar zijn met zowel het kaderbesluit als met art. 3 lid 2 VEU. Een lidstaat die heeft geweigerd een EAB uit te voeren op grond van art. 1 lid 3 van het kaderbesluit, is daarom verplicht om er actief naar te streven dat de gezochte persoon niet ongestraft blijft als gevolg van deze weigering. Het beginsel van loyale samenwerking van art. 4 lid 3 VEU is daarbij leidend. Dat een lidstaat de tenuitvoerlegging van een straf overneemt acht het HvJ EU verder logisch omdat de weigeringsgrond (slechte detentieomstandigheden) geen afbreuk doet aan het beginsel van wederzijds vertrouwen en wederzijdse erkenning als het gaat om de procedure die heeft geleid tot een vonnis dat als rechtmatig moet worden beoordeeld.

Daarbij moet ook rekening worden gehouden met het bepaalde in kaderbesluit 2008/909, dat strekt tot bevordering van reclassering van personen die in een andere lidstaat zijn veroordeeld. Reclassering en het voorkomen van straffeloosheid moeten in een dergelijke situatie als complementaire aspecten worden beschouwd. Het niet uitvoeren van een straf zou dus ook de reclassering in gevaar kunnen brengen.

Instantie: Hof van Justitie van de Europese Unie

Datum uitspraak: 04-06-2026

ECLI: ECLI:EU:C:2026:441

Zaaknummer: C-722/23 en C-91/24

Wetsartikelen: VEU art. 3 lid 2, VEU art. 4 lid 3, Hv art. 4, Kaderbesluit 2002/584/JBZ art. 1 lid 3, Kaderbesluit 2002/584/JBZ art. 4 punt 6 en Kaderbesluit 2008/909/JBZ

RECHTSPRAAK

Safi, HvJ EU (GK) 4 juni 2026, zaak C-147/24

Een Marokkaanse heeft in Spanje gewoond en is na haar huwelijk naar Nederland gereisd, waar zij geen verblijfsrecht heeft. Met haar man, die in de bijstand zit, heeft zij een kind met de Nederlandse nationaliteit. Haar verzoek om een verblijfsvergunning is afgewezen en zij moet mogelijk terug naar Spanje. Het HvJ EU oordeelt dat bij die beslissing terdege rekening moet worden gehouden met het Unieburgerschap van het kind, dat in dit geval een duidelijke afhankelijkheidsrelatie heeft. In zo'n geval kan het zijn dat gedwongen overplaatsing naar Spanje in strijd komt met art. 7 en 24 Hv.

Verzoekster in het hoofdgeding is van Marokkaanse afkomst. Van 1999 tot 2014 heeft zij in Spanje gewerkt en gewoond. Na haar huwelijk in 2014 met een Nederlands-Marokkaanse man is zij met hem in Nederland gaan wonen. Hoewel hun huwelijk is ingeschreven in de Nederlandse registers van de burgerlijke stand, heeft zij geen verblijfsvergunning. In 2015 is uit het huwelijk een zoon geboren met Nederlandse nationaliteit. De zoon heeft een spraak- en taalachterstand en heeft specialistische ondersteuning nodig. Verzoeksters echtgenoot ontvangt een bijstandsuitkering. In 2020 heeft verzoekster een aanvraag gedaan om een afgeleid verblijfsrecht te verkrijgen. Deze aanvraag is afgewezen omdat verzoekster een verblijfsrecht in Spanje heeft en zij daar rechtmatig verblijf zou kunnen hebben. In de procedure hierover heeft de rechtbank Den Haag het HvJ EU een aantal prejudiciële vragen voorgelegd.

Het HvJ EU stelt voorop dat de terugkeerrichtlijn (richtlijn 2008/115/EG) de kwestie van toekenning van een verblijfsrecht aan derdelanders niet als zodanig regelt. Wel kan de vraag of in een geval als dit een afgeleid verblijfsrecht kan bestaan worden beantwoord aan de hand van art. 20 VWEU en art. 7 en 24 lid 2 en 3 Hv. Iedere burger van de Unie heeft immers naar Unierecht een fundamenteel en persoonlijk recht van vrij verkeer en verblijf. Die rechten komen niet autonoom toe aan derdelanders, die alleen afgeleide rechten hebben. In dit geval is het kind van verzoekster een Nederlands staatsburger die de rechten kan invoeren die

horen bij zijn status als Unieburger. Het kind heeft sinds zijn geboorte persoonlijke betrekkingen en rechtstreekse contacten met zijn beide ouders.

De nationale beslissing gaat sterk uit van het bestaan van een verblijfsrecht in Spanje. Het is aan de nationale rechter om feitelijk te onderzoeken of dat recht inderdaad nog steeds bestaat of dat verzoekster daarvan afstand heeft gedaan. Het HvJ EU gaat nu uit van twee verschillende scenario's.

Als daar geen verblijfsrecht is, kan de weigering om een verblijfsrecht te verlenen aan een derdelander onder voorwaarden het nuttige effect van het Unieburgerschap ondermijnen. Dat is het geval als er een zodanige afhankelijkheidsverhouding bestaat dat de Unieburger gedwongen is de betrokken derdelander te vergezellen en het grondgebied van de Unie in zijn geheel te verlaten. Of dat het geval is, vergt een contextuele beoordeling van de derdelander en zijn minderjarige kind. Daarbij moet rekening worden gehouden met het recht op respect voor het gezins- en familieleven (art. 7 Hv) en de rechten van het kind (art. 24 lid 2 en lid 3 Hv). Een vermoeden van een afhankelijkheidsrelatie tussen de derdelander en het kind kan bestaan als het kind samenwoont met de ouders en het gezag over het kind wordt gedeeld door de ouders. In het onderhavige geval is al vastgesteld dat zo'n afhankelijkheidsrelatie inderdaad bestaat. Zou verzoekster in het hoofdgeding niet meer beschikken over een verblijfsrecht in Spanje, dan zou dat betekenen dat het kind gedwongen is om met zijn moeder de Unie te verlaten. Daarmee zou hem ook het genot van een belangrijk burgerschapsrecht worden ontzegd. In dat geval zou aan de moeder dus een afgeleid verblijfsrecht moeten worden toegekend op grond van art. 20 VWEU.

Als er wel een verblijfsrecht zou zijn in Spanje, kan er nog steeds aanleiding zijn om de moeder in Nederland een afgeleid verblijfsrecht toe te kennen. In dat geval zou een gedwongen verplaatsing naar Spanje namelijk afbreuk kunnen doen aan een aantal van de grondrechten van het kind, namelijk art. 7 en art. 24 lid 2 en lid 3 Hv. Deze bepalingen zijn in deze situatie van toepassing omdat het kind als Unieburger op grond van art. 20 VWEU bepaalde rechten heeft, waaronder het recht op vrijheid van verplaatsing en vrij verblijf. Gelet op art. 51 lid 1 Hv zijn de genoemde grondrechten dan ook van toepassing en moeten zij worden gerespecteerd. In dit verband acht het Hof relevant dat de nationale rechter weliswaar heeft aangenomen dat het kind zijn gezinsleven met zijn ouders in Spanje zou kunnen voortzetten, maar dat hij niet heeft onderzocht welke voorwaarden de Spaanse autoriteiten aan het verblijf daar stellen en of daaraan is voldaan. Ook is er een concreet risico dat het kind wordt gescheiden van zijn vader, waardoor afbreuk wordt gedaan aan de eenheid van het gezin. Daar komt in het hoofdgeding nog bij dat het gaat om een kind met een taal- en spraakachterstand, dat geen Spaans spreekt, en dat specialistische ondersteuning krijgt en nodig heeft. Het is daarmee in het belang van het kind om in Nederland te blijven wonen,

terwijl feitelijk gedwongen verplaatsing naar Spanje in strijd zou zijn met dat belang.

Instantie: Hof van Justitie van de Europese Unie

Datum uitspraak: 04-06-2026

ECLI: ECLI:EU:C:2026:442

Zaaknummer: C-147/24

Wetsartikelen: VWEU art. 20, Hv art. 7, Hv art. 24 lid 2, Hv art. 24 lid 3, VWEU art. 51 lid 1, Rl 2008/115/EG art. 5 onder a en Rl 2008/115/EG art. 5 onder b

RECHTSPRAAK

Serbian-Chinese Friendship Society FDH t. Servië, EHRM 2 juni 2026, nr. 54936/20

Een NGO wilde tijdens een staatsbezoek van de Chinese president aan Servië demonstreren tegen de vervolging van (leden van de) Falun Gong-beweging in China. De aangekondigde demonstraties werden verboden omdat de politie vreesde voor confrontaties met aanhangers van de Chinese president. Het EHRM overweegt dat het risico voor confrontatie speculatief was, en dat zelfs bij een bestaand risico positieve verplichtingen bestaan om demonstraties zoveel mogelijk te faciliteren. Nu hier ook nog geen goede rechtsbescherming bestond, zijn art. 11 en art. 13 EVRM geschonden.

In 2016 wilde de klagende non-gouvernementele organisatie (NGO) tijdens een staatsbezoek van de Chinese president aan Servië drie vreedzame demonstraties laten plaatsvinden tegen de vervolging van (leden van de) Falun Gong-beweging in China. Daarvoor diende de klagende NGO kennisgevingen in, die leidden tot onmiddellijke verbodenverklaringen. Volgens de politie zouden de demonstraties plaats gaan vinden op plaatsen waar ook veel Chinezen aanwezig zouden zijn ter ondersteuning van de Chinese president. Daardoor zouden de demonstraties kunnen leiden tot confrontaties die een bedreiging konden vormen voor de openbare veiligheid. Procedures hierover waren voor de klagende NGO niet succesvol.

Voor het EHRM heeft de klagende NGO gesteld dat sprake is van een schending van de door art. 11 EVRM beschermde demonstratievrijheid door de verbodenverklaring van de aangemelde demonstraties. Het EHRM is bereid om aan te nemen dat de verboden tot doel hadden om wanordelijkheden te voorkomen, al was op voorhand niet heel aannemelijk dat verstoring van de openbare orde zou optreden. In het kader van de proportionaliteitstoets merkt het Hof op dat er geen bewijs is in het dossier dat specifieke veiligheidsonderzoeken hebben plaatsgevonden met betrekking tot de vermeende risico's van de demonstratie. De verboden waren eerder gebaseerd op aannames en speculaties over de mogelijke risico's van een confrontatie tussen groepen. Zelfs als er al een duidelijk risico van confrontatie was, mag

dat bovendien niet automatisch leiden tot een verbod op een demonstratie. Staten moeten eerst het nodige doen om te beantwoorden aan een positieve verplichting om de verschillende geplande activiteiten door te laten gaan en de veiligheid van alle betrokkenen te beschermen. Daarbij moet bovendien rekening worden gehouden met het feit dat een demonstratie binnen het blikveld en gehoor van de doelgroep moet kunnen plaatsvinden. Art. 11 EVRM is dan ook geschonden.

Het Hof oordeelt daarnaast dat klagers geen mogelijkheid hebben gekregen om snel en adequaat een voorlopige voorziening of andere versnelde beoordeling van hun zaak te krijgen. Hun beroepen zijn pas ver na de relevante datum van het staatsbezoek beoordeeld door de rechter – het Constitutionele Hof heeft zich er zelfs pas ruim 7,5 jaar na dato over uitgesproken. Daardoor is ook art. 13 EVRM geschonden.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 02-06-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0602JUD005493620

Zaaknummer: 54936/20

Wetsartikelen: EVRM art. 11 en EVRM art. 13

RECHTSPRAAK

Stogenchev, HvJ EU 11 juni 2026, zaak C-342/25

In een Bulgaarse corruptiezaak komt bij de rechter de vraag op of hij onregelmatig verkregen bewijs volledig mag en moet uitsluiten, ook al is dat in het nadeel van de verdediging. Op zichzelf valt deze materie via de Overeenkomst inzake corruptie binnen het bereik van het Unierecht. Niettemin verklaart het HvJ EU de vragen over art. 19 lid 1 VEU niet-ontvankelijk omdat uitleg van deze bepaling niet tot relevante antwoorden kan leiden. Art. 47 Hv is via art. 51 lid 1 Hv niet van toepassing, omdat er geen Unierechtelijke regeling is die betrekking heeft op de specifieke materie van bewijswaardering.

In Bulgarije zijn twee politiemensen, DS en KW, beschuldigd van afpersing door machtsmisbruik. Zij worden strafrechtelijk vervolgd, maar volgens de nationale rechter waren er onregelmatigheden bij de doorzoekingen en inbeslagnames die in het kader van het onderzoek hebben plaatsgevonden. Het gevolg daarvan is dat bewijs dat hierbij is verworven niet meer in de procedure is betrokken, ook niet als het bewijs in het voordeel van de verdediging is. Dat in dit geval de onregelmatigheden geen gevolgen hadden voor de geloofwaardigheid van het bewijsmateriaal, maakt deze regeling niet anders. Bij het HvJ EU heeft de nationale rechter de vraag neergelegd of deze regeling van bewijsuitsluiting verenigbaar is met art. 19 lid 1 VEU en art. 47 Hv.

Het HvJ EU stelt voorop dat de materiële werkingssfeer van art. 19 lid 1 VEU zich uitstrekt tot de onder het recht van de Unie vallende gebieden, ongeacht de situatie waarin dit recht ten uitvoer worden gebracht. In dit geval moet de verwijzende rechter een uitspraak doen over gestelde corruptie door twee politieambtenaren. Dit valt binnen bereik van het Bulgaarse wetboek van strafrecht, overeenkomstig artikel 2 van de Overeenkomst inzake corruptie. Daardoor betreft het een gebied dat binnen het Unierecht valt en is het Hof bevoegd om art. 19 lid 1 VEU in dit verband uit te leggen. Deze prejudiciële vraag is echter niet-ontvankelijk

omdat de gevraagde uitleg van art. 19 lid 1 VEU niet voldoet aan een objectieve behoefte van de rechter bij het beantwoorden van de vraag. De vragen hebben namelijk in wezen betrekking op een ander onderwerp dan waarop art. 19 lid 1 VEU ziet.

Voor art. 47 Hv geldt dat het alleen op handelen van de lidstaten kan worden toegepast als een kwestie betrekking heeft op het ten uitvoer brengen van Unierecht in de zin van art. 51 lid 1 Hv. Het HvJ EU herhaalt dat – om dat te kunnen bepalen – moet worden nagegaan of een nationale regeling de uitvoering van een Unierechtelijke bepaling beoogt, wat de aard van deze regeling is en of zij niet andere doelstellingen nastreeft dan die waarop het recht van de Unie ziet, ook al zou die regeling dit recht indirect kunnen beïnvloeden. Ook moet zij onderzoeken of er een Unierechtelijke regeling bestaat die specifiek is voor de voorliggende materie of deze kan beïnvloeden. In dit geval zijn er weliswaar Unierechtelijke regelingen aangenomen en gaat het om bepalingen die dicht tegen elkaar aanliggen, maar tussen de relevante bepalingen en het materiële strafrecht bestaat geen zodanig verband dat kan worden aangenomen dat het Unierecht ten uitvoer wordt gebracht. In het bijzonder legt de Overeenkomst inzake corruptie de lidstaten geen specifieke verplichting op met betrekking tot de toelaatbaarheid van bewijsmateriaal. Ook art. 7 lid 2 en 3 van richtlijn 2012/13 heeft geen betrekking op de toelaatbaarheid van bewijsmateriaal en legt in dit verband geen bijzondere verplichtingen op aan de lidstaten. Dit betekent dat het HvJ EU niet bevoegd is om de gestelde prejudiciële vragen over art. 47 Hv te beantwoorden.

Instantie: Hof van Justitie van de Europese Unie

Datum uitspraak: 11-06-2026

ECLI: ECLI:EU:C:2026:469

Zaaknummer: C-342/25

Wetsartikelen: VEU art. 19 lid 1, Hv art. 47, Hv art. 51 lid 1, Rl 2012/13/EU art. 7 lid 2 en Rl 2012/13/EU art. 7 lid 3

RECHTSPRAAK

Velev e.a. t. Bulgarije, EHRM 9 juni 2026, nr. 56007/21

In een Bulgaarse gemeente is een verordening aangenomen op grond waarvan het verboden is om religieuze propaganda te maken bij mensen thuis. Enkele Jehova's Getuigen zijn daartegen opgekomen. Het EHRM erkent dat er naar nationaal recht onduidelijkheid is over de vraag of de gemeenteraad bevoegd was deze verordening aan te nemen. De reikwijdte van het verbod is bovendien onduidelijk. Verder is niet gebleken dat er een maatschappelijke behoefte bestond aan dit verbod, dat tegelijkertijd erg algemeen is geformuleerd en vergaand ingrijpt in de godsdienstvrijheid. De verordening is daarom in strijd met art. 9 EVRM.

In 2016 is in een Bulgaarse gemeente een verordening aangenomen waarin een verbod is vervat om zonder voorafgaande toestemming van de bewoners religieuze propaganda te maken bij hen thuis. De klagers in deze zaak zijn Jehova's Getuigen. Zij hebben beroep ingesteld tegen de nieuwe verordening omdat zij hierdoor direct worden geraakt. In 2017 is in eerste aanleg de verordening nietig verklaard omdat de gemeenteraad geen bevoegdheid zou hebben om een dergelijke regeling aan te nemen. In hoger beroep werd deze uitspraak vernietigd omdat er wel een bevoegdheid zou zijn om regelgeving vast te stellen op het terrein van de openbare orde. De rechtbank in eerste aanleg verklaarde na een nieuwe beoordeling van de zaak de regeling alsnog nietig, nu vanwege strijd met de godsdienstvrijheid en het algemene en onevenredige karakter ervan. In hoger beroep kwam de hoogste bestuursrechter tot een andere conclusie na afweging van de godsdienstvrijheid tegen het recht op privacy en het recht op respect voor de woning.

Voor het EHRM hebben klagers gesteld dat het verbod op religieuze propaganda in strijd is met de door art. 9 EVRM beschermde godsdienstvrijheid. Het EHRM stelt voorop dat er twijfel mogelijk is over de vraag of de gemeenteraad in Bulgarije wel bevoegd is om een verbodsbepaling als de betwiste vast te stellen. De rechtspraak hierover in Bulgarije is tegenstrijdig. Daarnaast ontbreekt in de verordening, de hogere wetgeving en de rechtspraak

een eenduidige definitie van de term ‘religieuze propaganda aan huis’. Dat is in het licht van de godsdienstvrijheid bijzonder problematisch, onder meer omdat een gebrek aan duidelijkheid hierover een afschrikkend effect kan hebben op de uitoefening van deze vrijheid. Ook maakt dit het moeilijk om onderscheid te maken tussen proselitisme, waarvan ook het EHRM heeft aangenomen dat het niet wordt beschermd door art. 9 EVRM, en andere vormen van evangelisatie of godsdienstige getuigenis. Daardoor is het aannemelijk dat niet is voldaan aan het voorzienbaarheidsvereiste, maar uiteindelijk laat het Hof een conclusie daarover in het midden, omdat de regeling hoe dan ook niet verenigbaar is met art. 9 EVRM vanwege het ontbreken van een dwingende maatschappelijke behoefte aan de regeling.

In verband met de noodzakelijkheidsbeoordeling overweegt het Hof dat het verbod een algemeen en absoluut karakter heeft. Het verbod beperkt zich bijvoorbeeld niet tot dwingend, opdringerig of misbruikend gedrag, maar is gericht op alle vormen van ‘religieuze propaganda’ bij mensen thuis. Juist huis-aan-huis prediken vormt voor Jehova’s Getuigen echter een essentiële uiting van hun godsdienst. Deze vergaande beperking vergt een bijzonder strikte beoordeling. Relevant is dan dat er geen aantoonbaar probleem is van concrete of herhaalde verstoringen die een vergaand ingrijpen als dit zouden rechtvaardigen. Bovendien gaat het hier om vreedzame missionaire activiteiten, die in een pluralistische en tolerante samenleving niet zomaar mogen worden verboden. Art. 9 EVRM is dan ook geschonden.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 09-06-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0609JUD005600721

Zaaknummer: 56007/21

Wetsartikelen: EVRM art. 9

RECHTSPRAAK

Kinsa, HvJ (GK) 3 juni 2025, C-460/23

Een Congolese vrouw werd in Italië vervolgd omdat zij haar dochter en nichtje illegaal het land had binnengebracht terwijl zij voor hen zorgde. Zij stelde dat zij was gevlucht voor ernstige bedreigingen en de kinderen wilde beschermen. Het Hof van Justitie van de Europese Unie oordeelde dat een ouder of feitelijke verzorger die minderjarige kinderen onder zijn of haar gezag meeneemt bij een illegale grensoverschrijding, niet kan worden aangemerkt als mensensmokkelaar. Nationale wetgeving die een dergelijke gedraging toch strafbaar stelt, is in strijd met het Unierecht en de door het EU-Handvest beschermde grondrechten, waaronder het recht op gezinsleven en het belang van het kind.

OB, een Congolese staatsburger, is in Italië strafrechtelijk vervolgd omdat zij haar dochter en nichtje (8 en 13 jaar), over wie zij het feitelijk gezag uitoefende, heeft geholpen illegaal Italië binnen te komen. Zij verklaarde te zijn gevlucht vanwege ernstige bedreigingen van haar voormalige partner en vreesde voor de veiligheid van de kinderen.

De Italiaanse verwijzende rechter heeft het Hof van Justitie vragen gesteld over de verenigbaarheid van het EU-strafrechtelijk kader inzake mensensmokkel — Richtlijn 2002/90/EG en Kaderbesluit 2002/946/JBZ — en de nationale implementatie daarvan met diverse Handvest-rechten, waaronder het recht op leven (art. 2), menselijke integriteit (art. 3), vrijheid en veiligheid (art. 6), gezinsleven (art. 7), asiel (art. 18) en het evenredigheidsbeginsel (art. 52 lid 1).

Het Hof oordeelt dat artikel 1 lid 1 onder a van Richtlijn 2002/90/EG, gelezen in samenhang met de artikelen 7, 24 en 52 lid 1 van het Handvest, aldus moet worden uitgelegd dat de gedraging van een persoon die minderjarige derdelanders over wie zij het feitelijk gezag uitoefent meeneemt bij de illegale grensoverschrijding, niet valt onder het algemene strafbare feit van hulpverlening bij illegale binnenkomst. Een nationale regeling die een dergelijke

gedraging strafbaar stelt, is bovendien onverenigbaar met het Unierecht.

Instantie: Hof van Justitie van de Europese Unie

Datum uitspraak: 03-06-2026

ECLI: ECLI:EU:C:2025:392

Zaaknummer: C-460/23

Wetsartikelen: Hv art. 2, Hv art. 3, Hv art. 6, Hv art. 7, Hv art. 18, Hv art. 24, Hv art. 49 lid 3, Hv art. 52 lid 1, Rl 2002/90/EG art. 1 lid 1 a en Kaderbesluit 2002/946/JBZ

RECHTSPRAAK

Minteh t. Frankrijk, EHRM 19 mei 2026 (ontv.besl.), nr. 23624/20

Bij een aanhouding is Mintehs telefoon in beslag genomen. Bij een huiszoeking zijn nog drie andere telefoons gevonden. Minteh weigerde de toegangscode van de telefoons aan de politie te geven, hetgeen in Frankrijk een zelfstandig strafbaar feit is dat heeft geleid tot oplegging van een sanctie. Van een schending van het zwijgrecht is volgens het Hof geen sprake. Verder gaat het hier om gegevens die onafhankelijk van de wil van de verdachte bestaan en waartoe ook op een andere manier toegang kan worden verkregen. Daarmee is geen sprake van zelfincriminatie. De klacht over art. 6 lid 1 EVRM is niet-ontvankelijk.

Klager is in 2017 aangehouden omdat hij zonder gordel achter het stuur zat. Bij de controle werd ontdekt dat hij bijna 7000 euro contant geld bij zich had en dat de bankbiljetten sporen van cocaïne en cannabis bevatten. Ook werd een mobiele telefoon aangetroffen, die de politie in beslag nam. Er werd een onderzoek ingesteld en daarbij werd een huiszoeking uitgevoerd waarbij nog meer mobiele telefoons en contant geld werden aangetroffen. Klager weigerde de ontgrendelcodes van zijn telefoons aan de politie te geven. In Frankrijk is dit een zelfstandig strafbaar feit. In verband daarmee is hem een strafrechtelijke sanctie opgelegd.

Voor het Hof heeft klager gesteld dat de strafrechtelijke veroordeling wegens zijn weigering om de geheime code voor het ontcijferen van zijn telefoons bekend te maken, in strijd is met zijn zwijgrecht en het recht om niet mee te werken aan zijn eigen veroordeling. Het Hof wijst erop dat volgens de nationale rechter de bepaling van het Franse wetboek van strafrecht waarop de veroordeling was gebaseerd, niet tot doel heeft een bekentenis van de verdachte te verkrijgen en geen vermoeden van schuld inhoudt. De bepaling is uitsluitend bedoeld om de ontcijfering van de gegevens mogelijk te maken en zo het plegen van strafbare feiten te voorkomen en de identificatie van de daders mogelijk te maken. Daarnaast zijn er verschillende strafrechtelijke waarborgen geboden, zodat geen enkele schijn bestaat van schending van het zwijgrecht.

Wel heeft klager een dwangmaatregel ondergaan toen hij weigerde de codes van zijn telefoon te geven. Het Hof wijst erop dat het feit waarvoor klager is veroordeeld uitsluitend de weigering betreft om de codes bekend te maken, maar dat de politie deze codes uiteindelijk wilde gebruiken om de gegevens te bekijken die op de telefoon stonden. Daarbij gaat het om gegevens die onafhankelijk van de wil van de gebruiker bestaan en die ook via andere middelen dan via de toegangscode konden worden verkregen. Hieruit volgt volgens het Hof dat het recht om zichzelf niet te beschuldigen niet van toepassing is op deze gegevens, en dat er geen aanleiding is om te onderzoeken of dit recht in de kern is geschonden. Deze klacht is dan ook kennelijk ongegrond en daarmee niet-ontvankelijk. De klacht over schending van art. 8 EVRM is onvoldoende naar voren gebracht voor de nationale rechter en is niet-ontvankelijk vanwege niet-uitputting van rechtsmiddelen.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 19-05-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0519DEC002362420

Zaaknummer: 23624/20

Wetsartikelen: EVRM art. 6 lid 1

ANNOTATIE

Minteh t. Frankrijk (EHRM, 23624/20) – Lang leve het decryptiebevel: hoe een doelredenering het zwijgrecht uitholt***D.A.G. van Toor***

1. Sinds het begin van het vorige decennium is in de literatuur hevig gedebatteerd over de rechtmatigheid van het uitvaardigen van een decryptiebevel^[1] en een ontgrendelplicht^[2]. Met het niet doorzetten van de introductie van een strafbepaling voor het niet-voldoen aan een decryptiebevel – het idee werd in 2015 geschrapt uit de Wet Computercriminaliteit III – en het arrest van de Hoge Raad over de toelaatbaarheid van een ontgrendelplicht onder lichte dwang^[3] leek de discussie (voor een groot deel) beslecht.^[4] De hoofdlijn was dat een pincode of wachtwoord waarmee een gegevensdrager wordt ontgrendeld of waarmee data worden ontsleuteld *niet* onder dwang van de verdachte mag worden verkregen. Dat is anders voor *biometrische* sleutels of codes: omdat die onafhankelijk van de wil van de verdachte bestaan – *id est*, er is geen bewuste cognitieve handeling nodig om die sleutels of codes te genereren –, mag de overheid enige dwang gebruiken om die sleutels of codes te bemachtigen en/of te gebruiken.^[5] In de praktijk komt dit erop neer dat de autoriteiten met geringe, gepaste dwang de bewegingsvrijheid van de verdachte mogen beperken en zijn duim (of een andere vinger) mogen pakken en op de scanner leggen van de gegevensdrager.^[6] De data die door de biometrische ontgrendeling van de gegevensdrager toegankelijk worden of data die door de biometrische ontsleuteling leesbaar worden, mogen worden onderzocht en als bewijs worden gebruikt. De Hoge Raad kwam tot dit oordeel^[7] op basis van toepassing van het toetsingskader dat het EHRM voor het eerst opstelde in *Jalloh*,^[8] terwijl hij tot dan toe nadrukkelijk aansluiting zocht bij het *Saunders*-criterium^[9], ^[10] Na dit arrest verstomde de discussie: de meerderheidsopvatting uit de literatuur, zoals de Procureur-Generaal het noemde,^[11] werd omarmd door de Hoge Raad en daarmee leek het recht op dit onderwerp uitgekristalliseerd.

2. Onlangs barstte – en ik zou zeggen toevalligerwijs – de discussie weer los in *the European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* met een (niet gepland) drieluik. Zontek poneerde daar de stelling dat biometrisch ontgrendelen een schending van het nemo-

teneturbeginsel oplevert,[12] waarover Pesselse & ondergetekende – zich baserend op *Jalloh* en de interpretatie daarvan zoals die in Nederland gangbaar is – een kritische reactie schreven.[13] Deze artikelen gaven Escobar Veas aanleiding het toetsingskader als zodanig, in het licht van technologische ontwikkeling, te betwijfelen.[14] Dit drieluik is tijdig gepubliceerd: in mei 2026, enkele weken na het laatste artikel, oordeelde het EHRM in een ontvankelijkheidsbeslissing dat het bestraffen van het niet-voldoen aan een decryptiebevel geen schending van artikel 6 EVRM oplevert. Het EHRM stelt dat de data die door een code zou worden ontsleuteld geen bescherming geniet onder het nemo-teneturbeginsel (par. 58). Dit oordeel – dat haaks staat op het hierboven geschetste algemeen accepteerde uitgangspunt dat *alleen* biometrische sleutels onder dwang mogen worden verkregen – wordt in deze annotatie nader besproken. Daarbij wordt eerst het Franse decryptiebevel en de toepassing daarvan in onderhavige zaak (rn. 3-4) en het Straatsburgse oordeel (rn. 5-7) daarover besproken. Ten slotte worden twee conclusies (rn. 8-11) getrokken: (i) het EHRM moet zijn eigen toetsingskader, waarin de aard en mate van dwang het centrale criterium vormt, strenger toepassen; en (ii) hij zou er goed aan doen het zwijgrecht en het nemo-teneturbeginsel duidelijker te conceptualiseren (en niet op een hoop te gooien). De annotatie eindigt met een schets van de mogelijke nationale gevolgen (rn. 12-15).

3. Maar nu eerst het nationale Franse recht. In Frankrijk is het, voor personen die kennis hebben van zo'n sleutel, volgens artikel 434-15-2 Sr strafbaar om te weigeren een decryptiesleutel te verstrekken aan de justitiële autoriteiten wanneer deze sleutel mogelijk gebruikt is bij het voorbereiden, mogelijk maken of plegen van een misdrijf (par. 13-16). Het niet-voldoen aan het bevel kan worden bestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste drie jaar en een geldboete van 270.000,- euro. In de Franse rechtspraak wordt hierbij een strikt onderscheid gemaakt tussen een toegangssleutel om een gegevensdrager te ontgrendelen en een ontsleutelcode waarmee bestanden kunnen worden gedecrypteerd. Alleen de laatste code kan onder artikel 434-15-2 Sr worden verlangd.

4. Dat is dan ook precies wat in deze zaak gebeurde (par. 3-12). Klager werd op 17 november 2017 aangehouden in het bezit van verboden middelen en een grote hoeveelheid contant geld in kleine (vieze) coupures. Verder werden meerdere telefoons in beslag genomen. Deze goederen schetsen een beeld van een straatdealer die de verschillende telefoons gebruikt voor het contact met leveranciers en klanten. De autoriteiten wensten dan ook toegang te verkrijgen tot de inhoud van de telefoons om nader onderzoek te verrichten naar het netwerk van klager. Hiertoe werd klager op 18 november 2017 tijdens het politieverhoor en vervolgens op 21 november 2017 door een officier van justitie verzocht de decryptiesleutels te overhandigen. Beide keren weigerde klager. Uiteindelijk werd klager voor verschillende strafbare feiten, waaronder het niet-voldoen aan het decryptiebevel, gestraft tot een

gevangenisstraf van vier jaar (in hoger beroep, waarbij niet duidelijk wordt op welke manier de straf is samengesteld uit de verschillende overtredingen). In cassatie wordt geoordeeld dat de gang van zaken met betrekking tot het decryptiebevel geen grondrechten schendt, omdat de data op de telefoon onafhankelijk van de wil van de verdachte bestaan en ook op een andere, technologische, wijze kunnen worden vergaard.

5. Het EHRM omarmt dit oordeel. Nadat het EHRM de in *Jalloh* opgestelde criteria uiteenzet en nader beschrijft welke vormen van dwang in zijn rechtspraak als onrechtmatige dwang zijn bestempeld (par. 38), herhaalt hij ook dat het zwijgrecht en het nemo-teneturbeginsel niet absoluut zijn (par. 40). Cruciaal voor de afweging is op welke wijze het bewijs wordt gebruikt dat door de toegepaste dwang wordt verkregen (par. 40). Voordat dat wordt meegewogen in de *overall fairness*-toets moet – naast de obligatoire toets dat er sprake is van een *criminal charge* (par. 41) – duidelijk worden welke aard en mate van dwang is toegepast en of waarborgen bestaan die de aard en mate dwang mitigeren (par. 43). In bijvoorbeeld *Jalloh* (par. 120) en *Quinn*[15] (par. 54) worden de relevante waarborgen door het EHRM als onvoldoende beschouwd. In *Jalloh* werden de wettelijke waarborgen voor het zorgvuldig toedienen van een braakmiddel genegeerd, terwijl in *Quinn* de waarborg van rechtsbijstand de situatie waarin de dwang werd toegepast als ontoereikend werd bestempeld.

6. In de onderhavige zaak wijst het EHRM op het bestaan van de volgende waarborgen in de Franse procedure: (i) dat het bevel wordt gegeven door een rechterlijke autoriteit; (ii) een informatieplicht over de strafbaarheid van het niet-voldoen aan het bevel; en (iii) dat is vastgesteld dat de verdachte kennis heeft van de sleutel (par. 46). Door deze waarborgen en doordat alleen een code – waarvan is vastgesteld dat de verdachte die moet hebben omdat de gegevensdragers onder hem in beslag zijn genomen – en geen inhoudelijk belastende verklaring wordt verkregen, verbindt het EHRM direct de conclusie dat er geen schending van het zwijgrecht kan worden vastgesteld door de uitvaardiging van het decryptiebevel (par. 47).

7. Ook het nemo-teneturbeginsel is klaarblijkelijk niet geschonden (de klacht is namelijk *manifestly ill-founded*). Hiervoor wordt ten eerste de inbreuk gebagatelliseerd: de data zou ook op een andere wijze, namelijk door niet nader benoemde technologische mogelijkheden, kunnen worden verkregen (par. 56). Het EHRM voert ten tweede daartoe aan dat de data die op de gegevensdragers zijn opgeslagen onafhankelijk van de wil van de verdachte bestaan en daartoe per definitie niet onder de bescherming van het beginsel vallen (par. 58). Daarmee is de kous af.

8. Dit alles – en dan met name de vaststelling dat er relevante waarborgen bestaan en het belang (dat ook een onderdeel is van het nemo-teneturtoetsingskader uit *Jalloh*) dat wordt gegeven aan het feit dat de data op de gegevensdragers onafhankelijk van de wil van de

verdachte bestaan – wekt toch enige verbazing. Geenszins wordt duidelijk op welke wijze de strafbedreiging van drie jaar gevangenisstraf wordt gemitigeerd doordat een niet-onafhankelijke rechterlijke autoriteit – namelijk een officier van justitie – duidelijke informatie over de strafbaarheid verstrekt. In het Unierecht zou een officier van justitie, waarbij uit het arrest niet duidelijk wordt of dit een zaakofficier van justitie is, niet als een onafhankelijke rechterlijke autoriteit gezien.[16] De officier van justitie is natuurlijk betrokken bij de opsporing en vervolging van strafbare feiten. In de meeste strafvorderlijke systemen is de officier van justitie zowel de leidinggevende over de opsporing als de persoon die tot vervolging overgaat. Het is dan natuurlijk al snel dat het verkrijgen van (veel) data in de ogen van de officier van justitie van belang is voor zijn zaak, en dat een wat meer magistratelijke toets mogelijk niet van hem kan worden verwacht. Verder mitigeert het verstrekken van informatie over de strafdreiging niet dat die strafdreiging reëel is. De situatie lijkt daardoor toch enigszins op die in *Quinn*: in die zaak moest de klager een dagboek schrijven en ter beschikking stellen aan de autoriteiten, maar mocht voorafgaand overleggen met een advocaat. In *Quinn* oordeelde het EHRM dat dit overleg geenszins invloed heeft op de ervaren druk van de mogelijke strafbaarheid voor niet-meewerken. In die zin lijkt het EHRM zijn eigen rechtspraak te verloochenen.

9. Dat geldt ook voor het belang dat wordt gehecht aan het feit dat de data op de gegevensdragers onafhankelijk van de wil van de verdachte bestaan. Het nemo-teneturbeginsel wordt in de literatuur als een *means-based principle* beschouwd.[17] Anders dan het zwijgrecht, dat bescherming biedt tegen de verkrijging door de autoriteiten van een bepaald soort bewijsmiddel (*material based*), beschermt het nemo-teneturbeginsel tegen ongeoorloofde vergaringsmethoden. Dat betekent dat niet centraal zou moeten staan *welk* soort bewijsmiddel wordt verkregen, maar *hoe* dat bewijs wordt verkregen. Dat blijkt ook duidelijk uit het toetsingskader zoals het EHRM dat in *Jalloh* opstelde, waarin *wel* de aard en mate van dwang een criterium is, maar de aard van het materiaal (het *Saunders*-criterium) niet terugkomt. In de rechtspraak van het EHRM, en ook in deze beslissing, worden het zwijgrecht en het nemo-teneturbeginsel desondanks bijna als synoniemen gebruikt. In ieder geval geldt voor beide grondrechten hetzelfde toetsingskader. Dat is onlogisch gezien het theoretische onderscheid dat tussen beide kan worden gemaakt.

10. Natuurlijk wordt door het decryptiebevel[18] uiteindelijk materiaal verkregen dat onafhankelijk van de wil van de verdachte bestaat. De data *zijn* opgeslagen op de gegevensdrager en daar kan de verdachte met enkel zijn wil geen verandering in brengen. Dat betekent echter niet dat wijze waarop dat materiaal dat onafhankelijk van de wil bestaat op een manier wordt verkregen die *ook* onafhankelijk van de wil van de verdachte is. Dat is in het onderhavige geval absoluut niet zo: de verdachte *moet* praten om de code te openbaren. Zou

het EHRM op dezelfde wijze hebben geoordeeld als de verdachte de plaats delict van een nog onopgeloste moordzaak moet prijsgeven – die *locatie* alsmede het lijk bestaan ook onafhankelijk van de wil van de verdachte? Met de focus op het doel – de data op de gegevensdragers of een plaats delict – wordt een cruciale stap in de vergaringswijze – namelijk gedwongen worden om te praten – genegeerd. Dat deze cruciale stap niet noodzakelijk is omdat de data ook op een andere wijze kunnen worden bemachtigd, doet daaraan mijns inziens niet af. Als het dan toch zo “eenvoudig” is om de code te kraken, doe dat dan. En als dat niet zo eenvoudig is of blijkt te zijn, levert het decryptiebevel dan wel een schending van het nemo-teneturbeginsel op? Dat kan in de tekst van de beslissing worden ingelezen, maar zou een bevreedende situatie opleveren: hoe beter de encryptie, des te sneller een schending van het nemo-teneturbeginsel wordt aangenomen.

11. Verder wordt in dit geval met een redelijk stevige strafdreiging (die een jaar onder de grens ligt van de strafbare feiten waarvoor voorlopige hechtenis in Nederland is toegelaten) informatie bij de verdachte opgehaald. Op geen enkele wijze is in die omstandigheid een veroordeling te voorkomen: niet-meewerken leidt tot de mogelijke veroordeling voor ten hoogste drie jaar gevangenisstraf en wel meewerken leidt tot het openbaren van een netwerk waarbinnen verboden middelen worden verhandeld (in de onderhavige zaak). Hoe is dat eerlijk?

12. Wat betekent dit nu voor de Nederlandse situatie, waarin de Hoge Raad oordeelde dat gedwongen biometrische ontgrendeling rechtmatig is maar het communiceren van een code een schending van het zwijgrecht *casu quo* het nemo-teneturbeginsel zou opleveren? Zet het onderhavige arrest de deur open om, op basis van het weigeren te voldoen aan een strafvorderlijke bevoegdheid (nl. het ontgrendelen van de gegevensdragers op basis van de inbeslagnamebevoegdheid), de verdachte bij het niet-voldoen aan een bevel te vervolgen voor overtreding van artikel 184 Sr? Deze optie lag ook op tafel bij de introductie van de Wet Computercriminaliteit III.[19] Als de redenering uit *Minteh* wordt doorgetrokken, lijkt dat absoluut mogelijk. Indien (i) de rechter-commissaris hiertoe het bevel geeft; (ii) er ten minste ernstige bezwaren bestaan dat de verdachte daadwerkelijk de beschikking heeft over de sleutel; en (iii) ook alleen om de code wordt gevraagd, wijkt de situatie niet af van de onderhavige casus.

13. Wenselijk is dat niet. Bij een ontgrendelplicht van elektronische gegevensdragers of een decryptiebevel voor versleutelde data leidt dit tot een onwenselijke uitkomst: de criteria die stammen uit de tijd dat *force and violence* werden toegepast om bewijs dat afhankelijk van de wil van de verdachte bestaat te verzamelen, kunnen niet analoog worden toegepast op de situatie waarin een enkele druk op de knop giga- of terabytes aan informatie oplevert. Maar, hoe nu verder?[20]

14. In de rechtspraak en in de literatuur staat de dwang waarmee de informatie van de verdachte wordt afgedwongen en welke aard of vorm van medewerking dan wordt verlangd veelvuldig centraal. Deze perspectieven worden echter beperkt uitgelegd: in de rechtspraak van het EHRM zijn sancties, schendingen van artikel 3 EVRM en schendingen van andere artikel 6 EVRM-rechten de enige geaccepteerde vormen van ongeoorloofde dwang. De dwang moet dus aan een bepaalde categorie voldoen, om in aanmerking te komen voor een schending van het nemo-teneturbeginsel. Natuurlijk geeft dit meer rechtszekerheid dan een casuïstische, holistische benadering waarin *ad hoc* wordt bekeken of de dwang geoorloofd is, mede in het licht van de gevraagde medewerking en de aard en hoeveelheid informatie die wordt verkregen. Gezien de verandering in de opsporing voel ik er toch veel voor om het hokjes-denken los te laten. De categorisatie die nu ten grondslag ligt aan schendingen van het nemo-teneturbeginsel past niet bij de *zeer geringe dwang* die wordt toegepast bij digitale opsporingsbevoegdheden. Bij digitale opsporing is fysiek geweld zelden noodzakelijk – digitaal fysiek geweld is zelfs een *contradictio in terminis*. De dwang die wordt toegepast, is dus fundamenteel anders dan in de *landmark cases*, zoals *Saunders*, *Jalloh* en *Ibrahim e.a.*. Ook de verkregen informatie is veranderd: niet langer wordt de verdachte gedwongen te praten, enkele documenten te overhandigen of drugs te braken, maar worden alle toegankelijke gegevens verzameld en vervolgens (geautomatiseerd) geanalyseerd. Bij de vergaring wordt geen enkel strafvorderlijk relevant onderscheid gemaakt: van enige doelbinding van de vergaring van alle informatie is geen sprake.

15. Het ontgrendelen van een elektronische gegevensdrager om vervolgens alle informatie te kunnen analyseren, is vergelijkbaar met het in beslag nemen van de complete inboedel tijdens een doorzoeking of met een verzoek tot uitlevering van alle relevante documenten zonder nadere begrenzing (*fishing expedition*;^[21] de analoge variant van een digitaal niet begrensde toegang). Dat laatste zou naar huidig recht niet door de beugel kunnen. Waarom laten we dan wel toe dat de onverzadigbare datahonger van de autoriteiten leidt tot ongelimiteerde vergaring van gegevens om later te analyseren welke gegevens relevant zijn? Als data niet zonder medewerking van de verdachte kan worden *verkregen*, zou – ongeacht of dit materiaal nu afhankelijk of onafhankelijk van de wil van de verdachte bestaat – het nemo-teneturbeginsel bescherming *moeten* bieden.

D.A.G. van Toor

Universitair docent straf(proces)recht, Willem Pompe Instituut voor
Strafrechtswetenschappen en het Montaigne Centrum voor Rechtsstaat en Rechtspleging,
Universiteit Utrecht

[1] B.-J. Koops, 'Het decryptiebevel en het nemo-teneturbeginsel: Nopen ontwikkelingen sinds 2000 tot invoering van een ontsleutelplicht voor verdachten?', Tilburg: Universiteit van Tilburg 2012; D.A.G. van Toor, 'Het decryptiebevel en het nemo-teneturbeginsel', *NJB* 2013, 8, p. 477-479.

[2] A. Bood, 'Geef ze een vinger ...', *NJB* 2018/1880, p. 2744-2748; L. Stevens, 'Gedwongen biometrische toegangsverschaffing is niet in strijd met nemo tenetur', *NJB* 2019/315; M. Egberts & W. Ferdinandusse, 'Reactie op Alex Bood', *NJB* 2019/316; D.A.G. van Toor, 'Het gedwongen ontgrendelen van een smartphone in het licht van het nemo-teneturbeginsel', *NJB* 2019/317.

[3] HR 9 februari 2021, ECLI:NL:HR:2021:202, *Computerrecht* 2021/63, m.nt. Van Toor & Beekhuis.

[4] Zie bijv. T. den Os, P. Reumer & D. van Toor, 'Gezichtsherkenning als lakmoesproef voor biometrisch ontgrendelen van elektronische gegevens', *Computerrecht* 2022/139 over de vraag wat nu precies *biometrisch* ontgrendelen inhoudt.

[5] HR 9 februari 2021, ECLI:NL:HR:2021:202, r.o. 7.3.

[6] HR 9 februari 2021, ECLI:NL:HR:2021:202, r.o. 7.3.

[7] HR 9 februari 2021, ECLI:NL:HR:2021:202, r.o. 7.2.

[8] EHRM (GK) 11 juli 2006, appl. no. 54810/00 (*Jalloh/Duitsland*).

[9] EHRM (GK) 17 december 1996, appl. no. 19187/91 (*Saunders/het Verenigd Koninkrijk*).

[10] CAG 13 oktober 2010, ECLI:NL:PHR:2020:927; HR 9 februari 2021, ECLI:NL:HR:2021:202, *Computerrecht* 2021/63, m.nt. Van Toor & Beekhuis. Zie voor een analyse over dit verschil van inzicht D.A.G. van Toor, 'Het nemo-teneturbeginsel. Rechtspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens en de Hoge Raad vergeleken', *TBS&H* 2016, 1.

[11] CAG 13 oktober 2010, ECLI:NL:PHR:2020:927, punt 48.

[12] W. Zontek, 'Biometric Encryption of Smart Devices and the Prohibition against Self-incrimination in Criminal Procedure. Old Guarantees in the New World', *EJCCLCJ* 2024, 32, p. 156-174.

[13] D.A.G. van Toor & G. Pesselse, 'Unlocking the Meaning of the Privilege against Self-Incrimination for Biometrically Secured Smartphones: A Response to Zontek's "Biometric Encryption of Smart Devices and the Prohibition against Self-Incrimination in Criminal

Procedure. Old Guarantees in the New World”, *EJCLCJ* 2025 33, p. 285-301.
<https://doi.org/10.1163/15718174-bja10064>.

[14] J. Escobar Veas, ‘From Testimony to Cooperation: Reframing the Right Against Self-Incrimination in Forced Decryption Cases: A Response to Van Toor and Pesselse, and Zontek’, *EJCLCJ* (published online ahead of print 2026). <https://doi.org/10.1163/15718174-bja10092>.

[15] EHRM 21 december 2000, appl. no. 36887/97 (*Quinn/Ierland*).

[16] HvJ EU 2 maart 2021, C-746/18 ECLI:EU:C:2021:152, *EHRC Updates* 2021, 88, m.nt. Van Toor.

[17] M. Redmayne, ‘Rethinking the Privilege Against Self-Incrimination’, *Oxford Journal of Legal Studies* 2007, 27 (2), p. 215.

[18] Let wel: deze uitspraak gaat alleen over een decryptiebevel waarmee data wordt verkregen die onafhankelijk van de wil van de bestaaf. Dat betekent niet zonder meer dat over een toegangssleutel op dezelfde wijze zou zijn geoordeeld. De toegangssleutel is expliciet geen onderwerp van artikel 434-15-2 Sr (FRA).

[19] B-J. Koops, ‘Het decryptiebevel en het nemo-teneturbeginsel: Nopen ontwikkelingen sinds 2000 tot invoering van een ontsleutelplicht voor verdachten?’, Tilburg: Universiteit van Tilburg 2012, p. 17.

[20] Deze redenering is eerder, en uitgebreider, gepubliceerd in D.A.G. van Toor, ‘Het nemo-teneturbeginsel bij digitale opsporingsbevoegdheden: oproep tot discussie over fundamentele bezinning van de normering van het opsporingsonderzoek in een digitale context’, *TBS&H* 2021, 2.

[21] Vgl. EHRM 4 oktober 2022, appl. no. 58342/15 (*De Legé/Nederland*).

ANNOTATIE

Kotaňák (HvJ EU, C-748/24) – De betekenis van de EU- onschuldpresumptie voor preliminaire procedures zoals het bezwaarschrift tegen de dagvaarding en beklag tegen niet (verdere) vervolging

F.C.W. de Graaf en M.A.P. Timmerman

Inleiding

1. Dat het vermoeden van onschuld in het Unierecht wordt beschermd, volgt niet alleen uit artikel 48 lid 1 Handvest, maar ook uit Richtlijn 2016/343. De Handvestbepaling bevat een algemene formulering van het onschuldvermoeden die sterk lijkt op artikel 6 lid 2 EVRM en in overeenstemming daarmee dient te worden uitgelegd.[1] Richtlijn 2016/343 bevat een vergelijkbaar globaal geformuleerde erkenning van het recht om in een strafprocedure voor onschuldig te worden gehouden (art. 3). Daarnaast bevat Richtlijn 2016/343 verschillende specifiekere bepalingen over aspecten van het onschuldvermoeden, zoals over publieke verwijzingen naar schuld voordat deze in rechte is vastgesteld (art. 4), de wijze waarop verdachten of beklaagden in het openbaar worden gepresenteerd (art. 5) en de bewijslast in strafprocedures (art. 6). De hier geannoteerde zaak *Kotaňák* gaat onder meer over de onderlinge verhouding van de richtlijnbevestigingen over de onschuldpresumptie en de relatie van die richtlijnbevestigingen tot de Handvestbepaling. Nadat wij het oordeel van het HvJ in de onderhavige zaak hebben uiteengezet (punten 2-3), komen deze aspecten aan de orde in punten 4-10. Wij vervolgen met een korte schets van de mogelijke implicaties van de Luxemburgse rechtspraak over de onschuldpresumptie voor Nederland (punten 11-17).

De uitspraak in Kotaňák

2. De onderhavige zaak draait om een verschil van inzicht over de kennelijke strafbaarheid van aan verdachte AC tenlastegelegde feiten. AC zou smaad hebben gepleegd door het online posten van verschillende video's met daarin valse beschuldigingen over een ander. De rechtbank van Bratislava beëindigde de door de officier van justitie geïnitieerde strafprocedure tegen AC met het oordeel dat de tenlastegelegde feiten geen strafbaar feit

opleveren. In hoger beroep vernietigde het gerechtshof van Bratislava die beslissing en oordeelde dat de rechtbank de zaak opnieuw moest beoordelen op basis van nieuw onderzoek naar al het verzamelde bewijs. Na dat onderzoek kwam de rechtbank tot dezelfde beslissing, waartegen de officier van justitie opnieuw in beroep ging. Opnieuw oordeelde het gerechtshof dat de rechtbank de strafbaarheid van de tenlastegelegde feiten op basis van het bewijs moest herbeoordelen. Het gerechtshof gaf daarbij mee dat het door de officier van justitie verzamelde bewijs naar zijn oordeel duidelijk liet zien dat de verdachte leugens had geuit waardoor het slachtoffer in zeer onaangename situaties was terechtgekomen. De verwijzende Slowaakse rechtbank vraagt zich af of dit tweede, nader gemotiveerde oordeel van het gerechtshof in overeenstemming is met de onschuldpresumptie en of, indien dat niet het geval is, de Slowaakse rechtbank het oordeel van het gerechtshof naast zich neer kan leggen met een beroep op het Unierecht.

3. Dat het HvJ toekomt aan beantwoording van de gestelde prejudiciële vragen is hier niet evident. De Slowaakse regering betwistte dat beantwoording nodig is om de zaak te beslissen die bij de verwijzende rechter voorligt.[2] De verwijzende rechter moet weliswaar vanwege de terugwijzingsbeslissing van het gerechtshof opnieuw beoordelen of de verdachte ter zake van de tenlastegelegde feiten voor de strafrechter kan worden vervolgd, maar die beslissing lijkt de lagere rechter zelfstandig te kunnen nemen na een nieuwe beoordeling van de voorliggende zaak. Uit de tekst van de Slowaakse bepaling blijkt niet, althans niet evident, dat de lagere rechter inhoudelijk gebonden is aan het oordeel van de hogere rechter en de daaraan ten grondslag gelegde redenering (zie *Kotaňák*, punt 10). Die bepaling kan zo worden verstaan dat de lagere rechter verplicht is – na het opnieuw beoordelen van het (eventueel later verzamelde) bewijs – een nieuwe beslissing over de voortzetting van de zaak te nemen. Zo uitgelegd, zou de rechtbank alleen gebonden zijn aan het oordeel *dat de zaak opnieuw moet worden beoordeeld*. Daaruit volgt niet noodzakelijkerwijs dat de rechtbank ook de beslissing over vervolging moet nemen die het gerechtshof kennelijk geëigend acht, met overneming van de overwegingen van het gerechtshof in dat verband. Dat ligt ook niet voor de hand, aangezien een dergelijke gebondenheid terugwijzing naar de rechtbank overbodig zou maken. Het HvJ verwerpt het door de Slowaakse regering opgeworpen ontvankelijkheidsverweer echter zonder op dit punt in te gaan. Het leidt uit overwegingen van de verwijzende rechter af dat deze zich op basis van het Slowaakse recht gebonden acht aan de beoordelingen van het gerechtshof (*Kotaňák*, punt 32). De door de verwijzende rechter – al dan niet terecht – gevoelde gebondenheid aan de beslissing van de hogere rechter vormt – samen met de presumptie van relevantie van gestelde prejudiciële vragen die het Hof hanteert – de reden om de prejudiciële vragen te beantwoorden. Het Hof had de ontvankelijkheidskwestie wat ons betreft ook anders kunnen beoordelen, maar dat zou waarschijnlijk een interpretatie van het nationale recht hebben betekend, waartoe het Hof zich volgens vaste rechtspraak niet bevoegd

acht.[3] Het HvJ gaat – ondanks kritiek van de regering daarop – dus uit van de uitleg van het nationale recht door de verwijzende rechter.[4] De invloed van de beslissing van het gerechtshof voor de door de verwijzende rechter te nemen vervolgingsbeslissing komt opnieuw aan de orde in het kader van de vierde prejudiciële vraag (zie punt 10 van deze noot).

De overwegingen van het HvJ over de onschuldpresumptie

4. Centraal staat vervolgens of de beslissing van het Slowaakse gerechtshof in overeenstemming is met de onschuldpresumptie zoals neergelegd in Richtlijn 2016/343, uitgelegd in het licht van artikel 48 Handvest. Aan de orde is met name of het gerechtshof in zijn opdracht tot herbeoordeling aan de rechtbank zich toelaatbaar heeft uitgelaten over de leugenachtigheid van de online geposte beweringen van de verdachte. Heeft het hof daarbij, voordat de zaak door enige rechter inhoudelijk is beoordeeld, feitelijk de schuld van de verdachte aan het tenlastegelegde feit al vastgesteld? Ter beantwoording van deze vragen onderscheidt het HvJ scherp de verplichtingen die volgen uit artikel 4 en 6 van de richtlijn. Artikel 6 Richtlijn 2016/343 gaat over de bewijslastverdeling in strafprocedures. Die bepaling ziet enkel op inhoudelijke strafprocedures waarin het gaat om de vaststelling van schuld aan enig feit, zij het dat de vraag of sprake is van een strafprocedure autonoom wordt beantwoord en dus ook naar nationaal recht niet-strafrechtelijke, maar niettemin punitieve, procedures omvat.[5] De bepaling beheerst dus uitdrukkelijk niet de bewijsvergaring en -verdeling in procedures die daaraan voorafgaan (*Kotaňák*, punt 47). Dat is aan het nationale recht. Vergelijkbaar oordeelde het Hof eerder ten aanzien van procedures die leiden tot oplegging of verlenging van de voorlopige hechtenis van de verdachte.[6] Het trekt deze lijn nu door naar de preliminaire procedure tot (her)beoordeling van de beslissing om de zaak ter inhoudelijke behandeling aan de strafrechter voor te leggen.[7] Procedureregels over preliminaire procedures zoals in de onderhavige zaak worden ook niet geacht het Unierecht ten uitvoer te brengen in de zin van artikel 51 lid 1 Handvest, vanwege het gebrek aan harmonisatie op dit punt. Daarom zijn de verdedigingsrechten van artikel 48 lid 2 Handvest niet van toepassing op deze procedure, aldus het HvJ (*Kotaňák*, punt 48). Het komt daarmee tot een ander oordeel dan de Advocaat-generaal (punten 85-89 van de conclusie), die onder verwijzing naar rechtspraak van het EHRM van opvatting was dat de verdedigingsrechten gelden zodra sprake is van een *criminal charge*.

5. Het HvJ is niet altijd zo terughoudend in het van toepassing achten van Handvestbepalingen in strafzaken. Met betrekking tot het recht om belastende getuigen te ondervragen – dat als zodanig evenmin voorwerp vormt van harmonisatie – overwoog het Hof dat het aanwezigheidsrecht wel is geregeld in Richtlijn 2016/343, dat dit recht onderdeel vormt van het recht op een eerlijk proces en dat dit impliceert dat de verdachte zijn verdedigingsrechten, waaronder het ondervragingsrecht, ter zitting kan uitoefenen. Daarom

omvat artikel 8 van Richtlijn 2016/343 – waarin regels zijn gegeven over het aanwezigheidsrecht – volgens het Hof ook het ondervragingsrecht.[8] Het inlezen van een fundamenteel recht in een richtlijnbevestiging is hier niet zo gemakkelijk als bij het ondervragingsrecht, omdat het toepassingsbereik van de bewijslastregels in artikel 6 van Richtlijn 2016/343 duidelijk wordt beperkt tot de inhoudelijke behandeling van de strafzaak. Ook artikel 6 lid 3 EVRM is niet onverkort van toepassing op preliminaire procedures. Tegelijkertijd kan worden betoogd dat sommige verdedigingsrechten, zoals het zwijgrecht en het recht op rechtsbijstand, wel degelijk ook gelden in preliminaire procedures. In zoverre lijkt het oordeel van het HvJ dat artikel 48 lid 2 Handvest niet van toepassing is op de voorbereidende fase van deze strafprocedure, iets te stellig geformuleerd. Hier geldt in ieder geval dat, hoewel de inrichting van preliminaire procedures aan het nationale recht wordt gelaten, de Unierechtelijke onschuldpresumptie daarop van toepassing is vanwege andere bepalingen van Richtlijn 2016/343 (zie nader het volgende punt van deze noot). Daarmee is ook de toepasselijkheid van artikel 48 lid 1 Handvest op die procedure gegeven.

6. Terwijl artikel 6 enkel betrekking heeft op de beslissingen die gaan over de schuldvaststelling in de daarop gerichte inhoudelijke strafprocedure, hebben artikelen 3 en 4 ook betrekking op alle andere beslissingen dan die gaan over schuldvaststelling. Die bepalingen zijn van toepassing gedurende de gehele strafprocedure en kennen geen bijzondere beperking tot een specifieke fase in het strafproces. De fase die voorafgaat aan de berechting door de strafrechter valt daar uitdrukkelijk onder (*Kotaňák*, punt 49). De beslissing van het Slowaakse gerechtshof is aan te merken als een andere rechterlijke beslissing dan een die betrekking heeft op de vaststelling van schuld van de verdachte. Zij is bovendien genomen in het kader van de strafprocedure tegen de verdachte. Om die redenen – en gelet op de ruime werkingssfeer van Richtlijn 2016/343 (vgl. art. 2) – acht het Hof de artikelen 3 en 4 van de richtlijn wel van belang voor de beoordeling van de Slowaakse beslissing. Dit betekent dat de beslissing die volgt uit de preliminaire procedure wel in overeenstemming moet zijn met het Handvest, in het bijzonder met artikel 48 lid 1 Handvest (*Kotaňák*, punten 57-58). In de voorfase mogen beslissingen worden genomen op basis van verdenkingen en bewijs, maar in die beslissingen mogen vertegenwoordigers van de overheid, zoals leden van het openbaar ministerie en (onderzoeks)rechters, verdachten niet als schuldig bestempelen (punten 51, 55).[9] Zowel de beslissing van de rechtbank om de zaak van de verdachte al dan niet ter berechting voor te leggen, als de beslissing van het gerechtshof dat de rechtbank de zaak opnieuw moet beoordelen, moeten daarom worden genomen in overeenstemming met de onschuldpresumptie. Het HvJ heeft zich nog niet eerder uitgelaten over de grenzen die de onschuldpresumptie stelt aan dergelijke preliminaire rechterlijke beslissingen. Ook Richtlijn 2016/343 bevat over deze kwestie weinig directe aanknopingspunten. Om die redenen kijken zowel de advocaat-generaal als het Hof uitgebreid naar de rechtspraak van het EHRM over

artikel 6 lid 2 EVRM.[10] Gelet op die rechtspraak, overweegt het HvJ dat voorafgaand aan de vaststelling van schuld verdenkingen mogen worden geuit. Daarbij is de woordkeuze van met name rechters wel van groot belang en moet gekeken worden naar alle overwegingen die ten grondslag liggen aan een rechterlijke beslissing (*Kotaňák*, punten 63-64). Om een indicatie te geven van de toelaatbaarheid van de overwegingen van het Slowaakse gerechtshof kijkt het Luxemburgse Hof, in navolging van het EHRM in de aangehaalde zaken, naar i) de gekozen bewoordingen, en ii) de bijzondere omstandigheden waaronder en de aard en de context van de procedure waarin de betwiste uitlatingen zijn gedaan (punt 67).[11]

7. Wat betreft de gekozen bewoordingen i) overweegt het HvJ dat een uitlating waarin de rechter stelt dat de verdachte met zijn gedrag alle bestanddelen van het relevante strafbare feit heeft vervuld, een duidelijke indicatie vormt dat die rechter de verdachte als schuldig heeft aangeduid. Het Hof benoemt in dit verband dat de bewoordingen van het Slowaakse gerechtshof verder lijken te gaan dan het uiten van verdenkingen.[12] Wat betreft ii) de bijzondere omstandigheden, waaronder de aard en context van de procedure waarin de uitlatingen zijn gedaan, is het HvJ minder eenduidig. Aangezien het hier een uitlating van een rechter in de voorfase betreft (de specifieke omstandigheden waarin de uitlatingen zijn gebezigd), moet deze nauwgezet worden onderzocht op verenigbaarheid met de onschuldpresumptie. Tegelijkertijd betreft het hier (de aard en context van de procedure) een beslissing in beroep tegen de beslissing om de zaak niet aan de strafrechter voor te leggen en heeft het gerechtshof enkel geoordeeld dat de rechtbank die beslissing opnieuw dient te nemen op basis van een nieuwe beoordeling van het aanwezige bewijs. Deze laatste factoren kunnen pleiten tegen schending van de onschuldpresumptie, maar zijn niet doorslaggevend. Ook rechterlijke beslissingen in de voorfase kunnen immers een publieke verwijzing naar schuld bevatten in strijd met het vermoeden van onschuld (*Kotaňák*, punten 72-75). Bovendien was voor een beslissing van het gerechtshof niet vereist dat het zou vaststellen dat alle bestanddelen van het tenlastegelegde strafbare feit in de voorliggende zaak zijn vervuld (punt 76). Dat het Slowaakse gerechtshof de beslissing van de rechtbank om de zaak niet ter inhoudelijke beoordeling aan de rechter voor te leggen voor de tweede keer niet kon volgen, is geen reden om bewoordingen te gebruiken die uitgaan van de schuld van de verdachte (punten 78-79). Het HvJ concludeert ten slotte dat de onschuldpresumptie zich er niet tegen verzet dat de rechter in beroep tegen een beslissing van de rechtbank, op basis van het aanwezige bewijs beoordeelt of alle bestanddelen van het tenlastegelegde feit kunnen worden vervuld, mits uit die beoordeling niet volgt dat die rechter van mening is dat de verdachte schuldig is (punt 80).

8. De conclusie van het Hof is opvallend in relatie tot diens overwegingen daaraan voorafgaand. Het Hof overweegt in punt 68 dat bewoordingen die inhouden dat alle

bestanddelen van het strafbare feit zijn vervuld, een duidelijke aanwijzing vormen dat de rechter ‘het gevoel heeft geuit’ dat de beklaagde zich schuldig heeft gemaakt aan het strafbare feit. Dat laat zich goed indenken: als de rechter eenmaal een uitspraak heeft gedaan over het vervuld zijn van de bestanddelen, is de stap heel klein naar (minst genomen) het uiten van een gevoel over de schuld. Toch concludeert het HvJ in punt 80 dat het Unierecht zich er niet tegen verzet dat de rechter een gedetailleerd standpunt inneemt over het belastend bewijsmateriaal ‘door in feite en in rechte te beoordelen of de bestanddelen van het strafbare feit zijn vervuld’, mits die beoordeling niet het gevoel weerspiegelt dat die persoon schuldig is aan dat strafbare feiten. Het Hof lijkt te worstelen met de ruimte die de rechter in een preliminaire procedure moet worden geboden om iets te zeggen over het belastende bewijs, zonder zich daarmee uit te spreken over de schuld. Dat is begrijpelijk, omdat de rechter in het kader van een preliminaire beslissing vooruit moet kunnen lopen op de latere feitelijke en juridische beoordeling van de zaak op basis van het bewijs dat er op dat moment ligt. Daarbij hoort soms – mede gelet op wat door de partijen naar voren is gebracht – een oordeel over het vervuld zijn van de verschillende bestanddelen van het strafbare feit. Interessant is dat het HvJ erop wijst dat het Slowaakse recht niet vereist dat de bestanddelen van het strafbare feit zijn vervuld om een beslissing te nemen zoals het gerechtshof heeft gedaan (*Kotaňák*, punten 76-77). Daarom kan deze situatie volgens het Hof niet worden vergeleken met de situaties in eerder geciteerde Straatsburgse en Luxemburgse rechtspraak (punt 65), waaruit blijkt dat als het noodzakelijk is voor de te nemen beslissing dat de rechter vaststellingen doet over de betrokkenheid van een persoon aan een strafbaar feit, hij moet aangeven dat de schuld van die persoon niet in rechte is komen vast te staan. Zo oordeelde het HvJ in de zaak *AH* dat een schikking (procesafspraken) mag inhouden dat ook een medeverdachte schuldig is aan het af te handelen feit ‘op voorwaarde dat (...) diezelfde schikking duidelijk aangeeft dat deze andere verdachten in het kader van een afzonderlijke strafprocedure worden vervolgd en hun schuld niet in rechte is komen vast te staan.’[13] Betekent het feit dat zich hier een andere situatie voordoet, dat de rechter dat laatste voorbehoud niet hoeft te maken? In het uiteindelijke oordeel van het HvJ (punt 80) komt dit inderdaad niet terug. De omstandigheid dat de rechter *niet verplicht* is te oordelen over het vervuld zijn van de bestanddelen kan tegelijkertijd een reden zijn om vrijwillige uitlatingen daarover (sneller) in strijd met de onschuldpresumptie te achten. Hoe het Hof de verhouding tussen beide gevallen precies ziet, en wat de rechter daarin wel en niet kan oordelen, wordt in de onderhavige zaak niet duidelijk.

9. Wat ons betreft moet de uitspraak zo worden geïnterpreteerd, dat de rechter in de voorfase veel ruimte heeft om naar zijn oordeel belastend bewijs in zijn overwegingen te betrekken en ten grondslag te leggen aan een beslissing om de tenlastegelegde feiten in een inhoudelijke procedure voor de strafrechter te laten beoordelen.[14] Daarbij mag hij niet vooruitlopen op de uitkomst van de inhoudelijke procedure door te impliceren dat de later oordelende

strafrechter enkel tot een veroordeling van de tenlastegelegde feiten kan komen. De preliminaire beslissingen moeten dus zorgvuldig, maar niet noodzakelijkerwijs summier worden gemotiveerd.[15] Hoewel het HvJ dat hier dus niet zo benoemt, wordt die zorgvuldigheid volgens ons toch vooral betracht door het voorlopige karakter van het oordeel te benadrukken. De rechter moet de slag om de arm houden dat de bewijsbaarheid en strafbaarheid van de feiten, na de mogelijkheid tot betwisting, inhoudelijk moeten worden beoordeeld in een latere procedure, waarbij bovendien nieuwe belastende en ontlastende feiten en omstandigheden een rol kunnen spelen. Zo gelezen, sluit de uitspraak wel aan bij het oordeel van het HvJ in de zaak *AH* en de door het Hof aangehaalde EHRM rechtspraak, al blijft onduidelijk welk gewicht toekomt aan de keuze van de rechter om uit eigen beweging uitlatingen te doen over het vervuld zijn van de bestanddelen van het strafbare feit.

10. Dan de vraag wat de verwijzende rechter moet doen als hij vaststelt dat het Slowaakse gerechtshof de onschuldpresumptie heeft geschonden. Wat moet in dat geval gebeuren met de terugwijzingsbeslissing en de uit het Slowaakse recht volgende verplichting voor de rechtbank om de zaak opnieuw te beoordelen? De rechtbank die wordt geconfronteerd met een beslissing van het gerechtshof waarin de onschuldpresumptie is geschonden is zelf uiteraard verplicht deze na te leven (*Kotaňák*, punten 87-88). Om die reden mag de rechtbank niet het oordeel van het gerechtshof overnemen voor zover daaruit volgt dat de verdachte als schuldige wordt aangemerkt (punt 89). Dit geldt ook als de rechtbank op basis van het Slowaakse recht verplicht zou zijn alle onderdelen van het oordeel van het gerechtshof, en de daaraan ten grondslag gelegde redenering, over te nemen. De verplichting heeft immers rechtstreekse werking en primeert vanwege de voorrang van het Unierecht boven de verplichting tot naleving van nationale procedureregels (punten 91-92). Een beroep op schending van de onschuldpresumptie door het gerechtshof vanwege bepaalde uitlatingen ter motivering van zijn beslissing tot terugwijzing, rechtvaardigt niet dat de gehele terugwijzingsbeslissing van het hof terzijde wordt gesteld (punten 94-97). De beslissing tot terugwijzing van de zaak naar de rechtbank bevat op zich geen oordeel over de schuld van de verdachte, maar dient er formeel slechts toe dat de rechtbank de zaak opnieuw beoordeelt. In zoverre zal de Slowaakse rechtbank nog steeds gebonden zijn om tot een herbeoordeling van het bewijs over te gaan na de beslissing van het gerechtshof. Wij constateerden reeds dat het Hof de waarschijnlijk beperkte inhoudelijke invloed van de terugwijzingsbeslissing van het gerechtshof op de door de rechtbank te nemen beslissing had kunnen gebruiken om de gestelde prejudiciële vragen niet-ontvankelijk te achten (zie hiervoor punt 3 van onze noot). Dat deed het HvJ niet, maar het benoemt de beperkte inhoudelijke relatie tussen beide beslissingen hier dus wel als grond voor de nationale rechter om de uit het Slowaakse recht volgende procedurele gebondenheid van de rechtbank aan de beslissing van het gerechtshof in stand te laten. Dat de motivering van de terugwijzingsbeslissing van het gerechtshof naar het oordeel van de rechtbank in strijd

is met de onschuldpresumptie ontslaat de rechtbank dus niet van de verplichting te doen wat het gerechtshof oordeelt. De rechtbank moet dus nog een derde keer naar de zaak kijken.

Het belang voor het Nederlandse recht

11. Nederland kent verschillende strafprocesrechtelijke procedures die in de tijd voorafgaan aan een (mogelijke) inhoudelijke behandeling van de strafzaak, en waarin de rechter zich soms moet uitlaten over betrokkenheid van de verdachte bij een strafbaar feit.[16] De artikel 12 Sv-procedure (beklag vanwege niet (verdere) vervolging) is daarvan de bekendste, maar de bezwaarschriftprocedure tegen de dagvaarding (artikel 262 Sv) lijkt het meest op de hiervoor besproken Slowaakse procedure. In deze laatste procedure staat de vraag centraal of de door de door het openbaar ministerie ingestelde vervolging kan worden voortgezet. De rechter zal in dat kader onder meer moeten beoordelen of het feit en de verdachte duidelijk niet strafbaar zijn (bijvoorbeeld door de aanwezigheid van een strafuitsluitingsgrond) en of 'onvoldoende aanwijzingen van schuld' bestaan (artikel 262 lid 5 Sv). Onvoldoende aanwijzingen van schuld bestaan indien hoogst onwaarschijnlijk is dat de zittingsrechter de tenlastegelegde feiten door de voor hem geleverde bewijsvoering geheel of gedeeltelijk bewezen zal achten.[17] Het onderzoek in raadkamer naar aanleiding van een bezwaarschrift tegen de dagvaarding heeft een summier karakter.[18] De rechter moet wel ingaan op de doeltreffendheid van juridische verweren over het tenlastegelegde, maar daarbij moet hij zich steeds rekenschap geven van het voorlopige karakter van zijn oordeel, vooral als dat oordeel verweven is met waarderingen van feitelijke aard. Tegen de beslissing tot buitenvervolginstelling kan het openbaar ministerie hoger beroep en daarna cassatieberoep instellen. Net als in Slowakije kunnen er dus meerdere rechters zijn die zich over de schuldvraag moeten buigen, zonder dat zij daarover een definitieve uitspraak mogen doen. De rechter die inhoudelijk over de strafzaak zal oordelen, is niet gebonden aan de overwegingen over de mogelijke schuld in de eerdere beslissingen.

12. Doordat de rechter alleen iets over de schuldvraag hoeft te zeggen als evident is dat de verdachte *niet* kan worden veroordeeld, zal hij naar aanleiding van een bezwaarschrift niet snel uitspraken doen die in strijd zijn met de onschuldpresumptie. Niettemin kan zich bij de bespreking van een verweer de situatie voordoen dat de rechter – vanwege het niet-aannemelijk achten daarvan – op de schuldvraag vooruitloopt. Dat geldt zeker als de officier van justitie hoger beroep is ingesteld tegen de beslissing tot buitenvervolginstelling. Door daarbij het voorlopig karakter van zijn oordeel en het summier karakter van het daaraan ten grondslag gelegde onderzoek te benadrukken, kan worden voorkomen dat te verregaand over die schuldvraag wordt geoordeeld.[19] In artikel 3.2.3 van het nieuwe Wetboek van Strafvordering wordt de terughoudendheid ten aanzien van het feitelijk oordeel over de zaak, ook als het gaat om de beoordeling van de strafbaarheid van het feit en de verdachte, meer dan

in het huidige recht tot uitdrukking gebracht door het gebruik van de term 'klaarblijkelijk'. Daarmee wordt onderstreept dat het niet de bedoeling is dat de rechter in de bezwaarprocedure vooruitloopt op de inhoudelijke behandeling van de zaak.[20]

13. In de context van een artikel 12 Sv-procedure geeft de beklagrechter ook een voorlopig oordeel over de zaak, maar is zijn perspectief anders. De beklagrechter zal moeten beoordelen of alsnog (verdere) vervolging moet plaatsvinden nadat het openbaar ministerie te kennen heeft gegeven die (verdere) vervolging niet te initiëren. Dat doet hij door zowel de haalbaarheid (bewijsbaarheid) als de opportuniteit (wenselijkheid) van de (verdere) vervolging te onderzoeken. De beklagrechter neemt de vervolgingsbeslissing die het openbaar ministerie naar zijn oordeel had moeten nemen, en waarin dus ook beleidsoverwegingen worden betrokken.[21] Omdat de beklagrechter in feite op de stoel van het openbaar ministerie gaat zitten, moet hij niet oordelen of hij de verdachte na een inhoudelijke behandeling van de zaak zou veroordelen, maar of er een gerede kans op een veroordeling bestaat, of op zijn minst een redelijk vermoeden van schuld. De kans op een veroordeling moet zo groot zijn, dat (verdere) vervolging gerechtvaardigd is.[22] Overwegingen over haalbaarheid en opportuniteit staan daarbij niet los van elkaar: bij een licht delict zal er meer bewijs moeten bestaan om vervolging voor de strafrechter opportuun te maken dan bij een zwaar misdrijf.[23]

14. Deze volle toets hoeft vanuit het perspectief van de Unierechtelijke onschuldpresumptie op zichzelf niet tot problemen te leiden. Onder punten 8-9 constateerden wij al dat de rechter volgens het HvJ veel ruimte heeft om zich uit te spreken over het vervuld zijn van de relevante bestanddelen, zolang hij maar niet 'het gevoel weerspiegelt' dat de beklaagde schuldig is aan het strafbare feit. Niettemin is in de literatuur wel betoogd dat deze volle toets een zeker risico inhoudt dat de beklagrechter vooruitloopt op de uitkomst van de strafzaak en 'een sluitend rechterlijk oordeel over de schuld' vel't. Duker wijst in dat verband op verschillende beschikkingen waarin de beklagrechter de feiten indringend beoordeelde. Zo overwoog de rechter dat het samenstel van handelingen van de beklaagde in ieder geval het aannemen van een valse hoedanigheid opleverde[24] of dat de beklaagde zich had schuldig gemaakt aan het seksueel binnendringen bij iemand beneden de zestien jaar.[25] Waar het eerste oordeel de toets aan de Unierechtelijke onschuldpresumptie misschien nog wel zou kunnen doorstaan, valt dat wat betreft het tweede oordeel te betwijfelen. Daarin wordt het gevoel dat de beklaagde een strafbaar feit heeft begaan – met name door het gebruik van de woorden 'zich schuldig gemaakt' – toch wel weerspiegeld.

15. Het verwijt te veel te zijn vooruitgelopen op de inhoudelijke beschuldiging, en daarmee de onschuldpresumptie te hebben geschonden, werd de beklagrechter gemaakt in de eerste strafzaak tegen Geert Wilders. Daar werd het verweer gevoerd dat (onder meer) de

onschuldpresumptie was geschonden, omdat de beschikking met daarin het bevel tot vervolging, veroordelend van aard was. De verdediging meende dat de beklagrechtster – blijkens zijn taalgebruik en de uitgebreidheid van de artikel 12 Sv-beschikking – zich ten onrechte niet had beperkt tot de vraag of er een redelijk vermoeden van schuld bestond. Daarom was de verdediging van oordeel dat een en ander, wegens een schending van het recht op een eerlijk proces, zou moeten leiden tot niet-ontvankelijkverklaring van het openbaar ministerie. De rechtbank beoordeelde het verweer inhoudelijk en stelde voorop dat zowel zij als het openbaar ministerie tijdens de berechting niet gebonden was aan de inhoud van de beschikking van de beklagrechtster. Verder overwoog de rechtbank dat de beklagrechtster over de in die zaak uitvoerig gemotiveerde sepotbeslissingen diende te oordelen, en dat in de beklagprocedure het openbaar ministerie, de klagers en de verdachte hun standpunten over de haalbaarheid en opportuniteit van de vervolging uitgebreid hadden gemotiveerd en toegelicht. De beklagrechtster diende zich daarom ook hierover uit te laten en was door zijn uitgebreide motivering volgens de rechtbank de wettelijke grenzen van zijn taak niet te buiten gegaan en had evenmin de onschuldpresumptie geschonden.[26] In deze overwegingen zien wij terug wat ook het HvJ oordeelde in de Slowaakse zaak: bij de uitleg van de door het Slowaakse gerechtshof gekozen bewoordingen, moet rekening worden gehouden met het feit dat hij twee keer beschikkingen van de rechtbank tot beëindiging van de vervolging heeft vernietigd, zodat hij het noodzakelijk kon achten zijn standpunt krachtiger en vollediger naar voren te brengen (zie punt 78). Iets vergelijkbaars zien we terug in de overwegingen van de rechtbank: hoe inhoudelijker het betoog van de procespartijen en de verweren die in dat verband worden gevoerd, hoe meer ook de beklagrechtster zich inhoudelijk over de zaak zal moeten uitspreken. Ook dan kan het overigens passend zijn expliciet te maken dat het niet de taak van de betreffende bezwaar- of beklagrechtster is om de schuld van de verdachte al dan niet vast te stellen.

16. Ook als de rechtbank in een strafzaak die volgt op een bevel tot vervolging zou oordelen dat de beklagrechtster de onschuldpresumptie heeft geschonden, dan hoeft dat voor de daarop volgende inhoudelijke behandeling van de strafzaak geen gevolgen te hebben. Weliswaar is het openbaar ministerie verplicht om gevolg te geven aan het bevel tot vervolging – het openbaar ministerie kan, anders de Slowaakse rechtster in eerste aanleg, niet anders beslissen over het vervolgen van de verdachte – maar noch het openbaar ministerie, noch de strafrechtster is vervolgens verplicht zich te laten leiden door de *overwegingen* van de beklagrechtster die tot dat bevel hebben geleid. Het openbaar ministerie kan ook altijd vrijspraak vorderen, zoals het in de Wilders-zaak ook deed. Klachten over schendingen van de onschuldpresumptie in preliminaire procedures zoals de artikel 12 Sv-procedure, zullen dan waarschijnlijk niet tot enig rechtsgevolg leiden. Het is de vraag of dat in bepaalde gevallen wel zou moeten. Een vervolgingsbevel, gebaseerd op – qua bewoordingen definitieve – uitspraken

over de schuld van de verdachte, is direct van invloed op het vervolg van de procedure.[27] Het openbaar ministerie moet immers een vervolging instellen. Ook als de later inhoudelijk oordelende rechter afstand neemt van de uitspraken van de beklagrechter, kan worden betoogd dat de verdachte van die bewoordingen, of in ieder geval de beslissing waarin die bewoordingen zijn uitgemond, nadeel heeft geleden. Het is echter de vraag of de verdachte daarover met vrucht kan klagen op basis van het huidige artikel 359a Sv. Die bepaling geeft de strafrechter de mogelijkheid om rechtsgevolgen (zoals strafvermindering) te verbinden aan onrechtmatigheden die zijn begaan bij het voorbereidend onderzoek. Daarbij geldt als uitgangspunt dat de onrechtmatigheden moeten zijn begaan door ambtenaren die met opsporing of vervolging zijn belast. Door rechters begane onrechtmatigheden, waaronder een in strijd met de onschuldpresumptie gegeven vervolgingsbevel in een artikel 12 Sv-procedure, zijn daar in beginsel niet toe te rekenen.[28] Wel zou aan een dergelijke onrechtmatigheid een rechtsgevolg kunnen worden verbonden als deze van bepalende invloed is geweest op het verloop van de (verdere) vervolging van de verdachte.[29] In het nieuwe Wetboek van Strafvordering bieden de artikelen 4.3.12-4.3.16 expliciet ruimte voor het verbinden van rechtsgevolgen (processuele sancties) aan onrechtmatigheden, ook als deze door de rechter in een preliminaire of inhoudelijke procedure worden begaan.[30] Dat zou aan het recht op een effectief rechtsmiddel (art. 47 Handvest en 13 EVRM) in dit opzicht meer invulling geven.

17. Op basis van het huidige en het komende recht lijkt het dus mogelijk dat de strafrechter een rechtsgevolg verbindt aan de vastgestelde schending van de onschuldpresumptie door een rechter in een preliminaire procedure. Uit de hier geannoteerde zaak valt af te leiden dat het Unierecht daartoe niet verplicht. Op basis van het EU-recht zal, zo schatten wij in, voldoende zijn dat de later oordelende strafrechter afstand neemt van de eerdere uitlatingen en zich daaraan ook niet (geheel) gebonden acht. In dat geval voldoet de inhoudelijke behandeling van de strafzaak aan de onschuldpresumptie en zal – ondanks de gebreken in de preliminaire procedure – ook sprake kunnen zijn van een eerlijk proces in de zin van de artikelen 47 Handvest en 6 EVRM. De eventueel vastgestelde schending van het (Unierechtelijke) onschuldvermoeden in de preliminaire procedure kan vervolgens waarschijnlijk voldoende worden geredresseerd met een constatering dat die heeft plaatsgevonden of met enige strafvermindering voor de verdachte. Hoewel de gevolgen van deze uitspraak voor de Nederlandse wetgeving en rechtspraktijk dus beperkt zijn, laat de uitspraak zien dat ook het HvJ eisen stelt aan de naleving van de onschuldpresumptie, ook in preliminaire procedures zoals het bezwaarschrift tegen de dagvaarding en de artikel 12 Sv-procedure. In tegenstelling tot de rechtspraak van het EHRM is de rechtspraak van het HvJ op dit punt nog niet uitgekristalliseerd, en zal zij dus goed in de gaten moeten worden gehouden.

F.C.W. de Graaf en M.A.P. Timmerman[31]

[1] Volgens de officiële toelichting bij het Handvest (PbEU 2007, C 303/17) correspondeert artikel 48 lid 1 Handvest met artikel 6 lid 2 en 3 EVRM. Volgens artikel 52 lid 3 Handvest moeten met het EVRM corresponderende Handvest-rechten ten minste de inhoud en reikwijdte hebben die aan de EVRM-rechten worden gegeven, maar is het bieden van ruimere bescherming in het Unierecht mogelijk. Zie hierover ook HvJ EU 23 november 2021, C|564/19, ECLI:EU:C:2021:949 (*IS*), punt 101 en punt 57 van de hier geannoteerde uitspraak.

[2] Vgl. punt 28 conclusie advocaat-generaal Spielmann.

[3] Zie bijv. HvJ EU 4 oktober 2024, C-548/21, ECLI:EU:C:2024:830 (*Bezirkshauptmannschaft Landeck*), punt 53.

[4] Vgl. HvJ EU 19 maart 2026, C-371/24, ECLI:EU:C:2026:291 (*Comdribus*), punt 50.

[5] Zie bijv. HvJ EU 9 september 2021, C-546/18, ECLI:EU:C:2021:711 (*Adler Real Estate*), punt 46-47. Artikel 48 lid 1 Handvest vereist in inhoudelijke procedures bijvoorbeeld een schuldvaststelling voorafgaande aan de sanctieoplegging, zie HvJ EU 23 maart 2023, C-412/21, ECLI:EU:C:2023:234 (*Dual Prod*), punt 40-43.

[6] Duidelijk daarover is HvJ EU 28 november 2019, C-653/19 PPU, ECLI:EU:C:2019:1024 (*DK*), punt 30, 35-38, 41.

[7] Ten aanzien van de inrichting van de preliminaire procedure over de beslissing tot voorlopige hechtenis oordeelde het Hof dit al in HvJ EU 19 september 2018, C-310/18 PPU, ECLI:EU:C:2018:732 (*Milev*), punt 48.

[8] Zie uitgebreid F.C.W. de Graaf en M.A.P. Timmerman, 'Ondervraging van belastende getuigen: van een 75-jarige EVRM-norm naar een piepjonge jurisprudentiële norm in het Unierecht', *Boom Strafblad* 2025, p. 217.

[9] Zie ook HvJ EU 12 februari 2019, C-8/19 PPU, ECLI:EU:C:2019:110 (*RH*), punt 57-58.

[10] Dat deed het Hof ook eerder, zie bijv. HvJ EU 5 september 2019, C-377/18, ECLI:EU:C:2019:670 (*AH*), punt 42. Zie voor een uitgebreide bespreking van de relevante rechtspraak van het EHRM hierover punten 49-55 van de conclusie van advocaat-generaal Spielmann in *Kotaňák*.

[11] Zie eerder al, in een mededingingsrechtelijke zaak, HvJ EU 18 maart 2021, C-440/19 P, ECLI:EU:C:2021:214 (*Pometon*), punt 62.

[12] Het HvJ EU verwijst in punten 68-69 naar punt 59 van de conclusie van advocaat-generaal Spielmann waarin de A-G in de overwegingen van het Slowaakse gerechtshof leest

dat deze van oordeel is dat alle bestanddelen zijn vervuld.

[13] HvJ EU 5 september 2019, C-377/18, ECLI:EU:C:2019:670 (AH), punt 45.

[14] Dat is in overeenstemming met voorafgaande overweging 16 van Richtlijn 2016/343 waarin wordt benadrukt dat het onschuldvermoeden geen afbreuk mag doen aan ‘aan voorlopige beslissingen van procedurele aard, die worden genomen door rechterlijke of andere bevoegde instanties en die zijn gebaseerd op een verdenking of op belastende bewijzen, zoals beslissingen inzake voorlopige hechtenis, op voorwaarde dat in dergelijke beslissingen de verdachte of de beklaagde niet als schuldig wordt aangeduid. Alvorens een voorlopige beslissing van procedurele aard te nemen moet de bevoegde instantie wellicht eerst nagaan of er voldoende belastende bewijzen jegens de verdachte of beklaagde zijn die de betrokken beslissing rechtvaardigen, en in de beslissing kan daarnaar worden verwezen.’

[15] Zie over de argumenten die pleiten tegen summiere motivering van dergelijke beslissingen punten 78-80 conclusie advocaat-generaal Spielmann.

[16] Te denken valt aan de procedure die kan leiden tot een zogenoemde ‘verklaring einde zaak’ (artikel 29f Sv), op de buitenvervolginstelling (artikel 262 Sv) en de artikel 12 Sv-procedure. Daarnaast kan worden gewezen op de (nu nog) niet van een wettelijke regeling voorziene procesafspraken, waarin afspraken worden gemaakt over (onder meer) de schuld van de verdachte en de strafoplegging, voordat de rechter zich inhoudelijk over de zaak heeft uitgelaten. Bij de beoordeling van de toelaatbaarheid van de procesafspraken, kunnen vragen over de betrokkenheid van de verdachte bij de strafbare feiten een rol spelen. Vgl. de conclusie van P-G Bleichrodt van 27 september 2022, ECLI:NL:PHR:2022:566, punt 7.7. Het beoordelingskader dat in het nieuwe Wetboek van Strafvordering in de regeling van procesafspraken wordt neergelegd, beoogt het vooruitlopen op de schuldvraag zoveel mogelijk te voorkomen. Vgl. Kamerstukken II 2025/26, 36913, nr. 3, p. 19-20.

[17] HR 29 september 1951, NJ 1952/58. Zie ook Kamerstukken II 1987/88, 19798, nr. 6, p. 1. Het ‘onvoldoende aanwijzing van schuld’-verweer ligt in de sfeer van het bewijs.

[18] HR 11 april 2006, ECLI:NL:HR:2006:AV4112, NJ 2006/261 en HR 22 januari 2019, ECLI:NL:HR:2019:89, NJ 2019/176 m.nt. Reijntjes.

[19] Vgl. nogmaals HR 11 april 2006, ECLI:NL:HR:2006:AV4112, NJ 2006/261, waarin de Hoge Raad oordeelde dat in het gebruik van de term ‘voorshands’ bij de verwerping van het verweer van de verdachte door de raadkamer, besloten lag dat het ging om een voorlopig oordeel. De rechter die de zaak uiteindelijk inhoudelijk beoordeelt, zal daarover definitief beslissen.

- [20] Kamerstukken II 2022/23, 36327, nr. 3, p. 823.
- [21] HR 25 juni 1996, ECLI:NL:HR:1996:ZD0502, NJ 1996/714 m.nt. Schalken; zie ook Kamerstukken II 1981/82, 15831, nr. 6, p. 13-14.
- [22] J.B.J. van der Leij, aant. 5 bij artikel 12i in: Melai/Groenhuijsen e.a., *Wetboek van Strafvordering*, Kluwer (actueel t/m 1 februari 2008).
- [23] M.J.A. Duker, 'De toetsingsruimte van het hof in beklagzaken ex artikel 12 Sv', *DD* 2009/32, par. 1.
- [24] Hof Den Bosch 6 november 2007, ECLI:NL:GHSHE:BD6462.
- [25] Hof Den Bosch 7 november 2006, ECLI:NL:GHSHE:2006:AZ9929.
- [26] Rb. Amsterdam 23 mei 2011, ECLI:NL:RBAMS:2011:BQ5561.
- [27] Aldus ook A-G Spielmann in punt 105 van zijn conclusie.
- [28] Vgl. hierover HR 1 februari 2005, ECLI:NL:HR:2005:AP4584, r.o. 5.4.
- [29] HR 1 december 2020, ECLI:NL:HR:2020:1889, r.o. 2.2.2. Zie in vergelijkbare zin J.H.B. Bemelmans, *Totdat het tegendeel is bewezen. De onschuldpresumptie in rechtshistorisch, theoretisch, internationaalrechtelijk en Nederlands strafprocesrechtelijk perspectief*, Deventer: Kluwer 2018, p. 406-407.
- [30] *Kamerstukken II* 2022/23, 36327, nr. 3, p. 1020-1021.
- [31] Mr. dr. F.C.W. (Fanny) de Graaf is senior wetgevingsjurist straf- en sanctierecht bij het Ministerie van Justitie en Veiligheid. Mr. dr. M.A.P. (Mikhel) Timmerman is universitair hoofddocent straf(proces)recht aan de Universiteit Utrecht en verbonden aan het Centrum voor Regulering en Handhaving in Europa (RENFORCE). De eerstgenoemde auteur heeft de bijdrage op persoonlijke titel geschreven. De auteurs danken Joeri Bemelmans voor zijn waardevolle feedback op een eerdere versie van de noot.

ANNOTATIE

Kinsa (HvJ EU (GK) 3 juni 2025C-460/23) – (De)criminalisering van familiale hulp bij illegale binnenkomst migrantenkinderen?

mr. dr. S.M.A. Lestrade

1. De wereld van migrantensmokkel wordt gekenmerkt door complexe humanitaire, maatschappelijke en juridische vraagstukken. Binnen Europa en ook in Nederland is de afgelopen jaren een verharding van het migratiebeleid zichtbaar met strengere migratieregels en een aangescherpte strafrechtelijke aanpak van irreguliere binnenkomst, doorreis en verblijf. Staten streven ernaar illegale migratie en criminele smokkelnetwerken effectief te bestrijden, maar staan tegelijkertijd voor de opgave kwetsbare migranten te beschermen en fundamentele mensenrechten te waarborgen. Binnen deze context rijst de vraag waar de grens ligt tussen strafbare facilitering van illegale migratie en gerechtvaardigde humanitaire hulpverlening. Die vraag staat ook opnieuw op de agenda van de EU-wetgever, nu de Europese Commissie met het voorstel COM(2023) 755 een modernisering van de huidige strafrechtelijke EU-voorschriften inzake migrantensmokkel heeft gepresenteerd.[1] Het voorstel beoogt het bestaande Europese ‘faciliteringspakket’ te actualiseren en te versterken en zal, afhankelijk van de uitkomst van de parlementaire behandeling in de EU, mede bepalend zijn voor de reikwijdte van de strafbaarstelling van de facilitering van illegale migratie in de toekomst. Tegen deze achtergrond werd met bijzondere belangstelling uitgekeken naar de *Kinsa*-uitspraak, een uitspraak waar het Hof zich voor het eerst uitlaat over het strafrechtelijke EU-kader en die richting zou kunnen geven aan het huidige, maar mogelijk ook het toekomstige EU-recht en de wijze waarop in de praktijk moet worden omgegaan met de strafbaarstelling van mensensmokkel en het verlenen van humanitaire hulp.

2. De zaak *Kinsa* gaat over OB, een Congolese staatsburger, die in Italië is vervolgd omdat zij haar dochter en nichtje van 8 en 13 jaar, over wie zij feitelijk het gezag uitoefende, opzettelijk heeft geholpen om illegaal Italië binnen te komen. OB verklaarde te zijn gevlucht vanwege ernstige bedreigingen van haar voormalige partner en te vrezen voor de veiligheid van de kinderen onder haar gezag. Na haar aanhouding heeft zij een verzoek om internationale bescherming ingediend.

3. Richtlijn 2002/90/EG (hierna: de Richtlijn) en Kaderbesluit 2002/946/JBZ – gezamenlijk ook wel het ‘faciliteringspakket’ genoemd – vormen het instrumentele kader dat de EU in 2002 heeft gecreëerd om het faciliteren van ongeoorloofde binnenkomst, doorreis of verblijf in de EU te definiëren, te criminaliseren en van sancties te voorzien. Ingevolge deze instrumenten moeten staten de volgende twee gedragingen strafbaar stellen: het faciliteren van onrechtmatige *binnenkomst en doorreis* (art. 1 lid 1 onder a Richtlijn) en het faciliteren van onrechtmatig *verblijf* uit winstbejag (art. 1 lid 1 onder b Richtlijn). Het Kaderbesluit verplicht lidstaten op de genoemde gedragingen ‘doeltreffende, evenredige en afschrikkende strafsancities’ te stellen.

De brede formulering van artikel 1 lid 1 onder a Richtlijn, laat op het eerste gezicht weinig ruimte voor uitzonderingen: ieder die opzettelijk faciliteert bij binnenkomst en doorreis, is strafbaar. De eis van opzet is het enige subjectieve bestanddeel. Een specifiek oogmerk, zoals winstbejag, is hier – anders dan bij verblijf in artikel 1 lid 1 onder b Richtlijn – niet vereist. Artikel 1 lid 2 Richtlijn, geeft lidstaten voorts de facultatieve mogelijkheid, maar legt dus geen verplichting op, af te zien van sancties wanneer het doel van de gedraging humanitaire bijstandsverlening is.

4. In Italië is hulp bij illegale binnenkomst strafbaar gesteld in artikel 12 lid 1 van het Italiaanse geconsolideerde immigratiebesluit. In lid 2 van het betreffende artikel wordt strafbaarheid uitgesloten in geval van humanitaire bijstand. Volgens de verwijzende rechter in de zaak *Kinsa* is deze uitzonderingsclausule echter niet van toepassing, omdat onder dergelijke bijstand alleen wordt gerekend “het redden van en verlenen van humanitaire bijstand in Italië aan hulpbehoevende vreemdelingen die *zich reeds op het grondgebied van de staat* bevinden”. Het op illegale wijze binnenbrengen van de twee minderjarigen vanuit een derde land op Italiaans grondgebied valt daar niet onder.

5. De verwijzende rechter heeft zich tot het Hof van Justitie EU gericht met vragen over de uitleg van de strafbaarstellingsverplichtingen van smokkelpraktijken in Richtlijn 2002/90/EG en Kaderbesluit 2002/946/JBZ alsook de nationale strafbaarstelling in relatie tot artikel 52 lid 1 (evenredigheidsbeginsel), artikel 6 (recht op vrijheid en veiligheid), artikel 17 (recht op eigendom), artikel 2 (recht op leven), artikel 3 (recht op menselijke integriteit), artikel 18 (recht op asiel) en artikel 7 (recht op gezinsleven) van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie (hierna: Handvest). In de kern wil de nationale rechter weten of het strafrechtelijke *EU-kader* en de *nationale* implementatie daarvan in overeenstemming zijn met Handvest-rechten.

6. Wat betreft de geldigheid van het *EU-kader*, concludeert de A-G dat dit kader voldoet aan het legaliteitsbeginsel en dat het evenredig is conform artikel 49 Handvest. Hoewel de

verwijzende rechter verwijst naar het evenredigheidsbeginsel in artikel 52 lid 1 Handvest, is de A-G van oordeel dat – gelet op de thematiek van artikel 1 lid 1 onder a Richtlijn, dat een inbreuk van strafrechtelijke aard invoert die mogelijk tot een zeer zware sanctie leidt en een repressieve doelstelling heeft – de evenredigheid vooral aan artikel 49 lid 3 Handvest moet worden getoetst. Die toets wordt doorstaan. De bepaling is voldoende duidelijk. De handeling van OB valt verder onder de definitie van hulp bij illegale binnenkomst, ook al handelde zij zonder winstoogmerk en uit familiale overwegingen. De Richtlijn stelt bewust alle hulp strafbaar, ongeacht de beweegredenen, hetgeen passend is gelet op de doelstelling van de Richtlijn die alle vormen van hulpverlening bij illegale immigratie beoogt tegen te gaan (en niet alleen georganiseerde smokkel), en ook niet verder gaat dan noodzakelijk is om die doelstellingen te verwezenlijken. De facultatieve humanitaire vrijstelling van artikel 1 lid 2 van de Richtlijn laat lidstaten voldoende ruimte, en niets belet lidstaten om ook andere gronden voor vrijstelling of strafvermindering, zoals een noodsituatie of familiebanden, in het nationale recht op te nemen. De strenge *nationale* sanctieregeling (2 tot 6 jaar gevangenisstraf én een boete van € 15.000 per persoon) acht de A-G evenwel potentieel problematisch als de rechter daarbij geen onderscheid kan maken tussen iemand die uit humanitaire motieven of familiale verplichtingen handelt of iemand die handelt uit misdadig opzet en winstbejag. Het evenredigheidsbeginsel vereist dat het nationale stelsel de rechter in staat stelt de omstandigheden van het geval mee te wegen en tot strafvermindering over te gaan dan wel aansprakelijkheid uit te sluiten. Een stelsel dat deze differentiatie onmogelijk maakt, is met het evenredigheidsbeginsel onverenigbaar. De Italiaanse rechter moet zelf beoordelen of de nationale regeling die ruimte biedt.[2]

7. De Grote Kamer van het Hof kiest een andere benadering dan de A-G. Zij herformuleert de prejudiciële vragen. Ten aanzien van de eerste vraag – over het EU-kader – stelt het Hof dat niet de geldigheid van de Richtlijn, maar de uitlegging ervan in het licht van artikel 7, 18 en 24 (rechten van het kind) van het Handvest centraal staat. Het Hof voegt ambtshalve artikel 24 Handvest toe als relevante bepaling. Het Hof oordeelt vervolgens dat artikel 1, lid 1, onder a van de Richtlijn gelezen in samenhang met de betreffende artikelen in het Handvest, zo moet worden uitgelegd dat daaronder niet valt de gedraging van de persoon die minderjarige derdelanders die hem/haar vergezellen en over wie hij/zij feitelijk het gezag uitoefent, binnenbrengt op het grondgebied van een lidstaat. Dat zou ten eerste in strijd zijn met de Richtlijn zelf, die is er weliswaar op gericht om migrantensmokkel strafbaar te stellen, maar wil tegelijkertijd ook de rechten van migranten beschermen. De Richtlijn heeft niet als doel personen te bestraffen die handelen vanuit een persoonlijke zorgverantwoordelijkheid voor minderjarigen. Ten tweede zou een dergelijke uitleg de wezenlijke inhoud aantasten van het recht op eerbiediging van het gezinsleven (art. 7 Handvest) en de rechten van het kind (art. 24 Handvest). Iemand die minderjarigen over wie hij/zij het feitelijke gezag uitoefent op illegale

wijze het grondgebied van een lidstaat binnenbrengt, geeft in de eerste plaats uitvoering aan zijn/haar inherente zorgverantwoordelijkheid en verleent geen 'hulp' bij illegale grensoverschrijding in de zin van de Richtlijn. Een dergelijke uitleg zou – in het verlengde daarvan – ook in strijd zijn met het evenredigheidsbeginsel in artikel 52 Handvest. Waar de A-G verwijst naar het evenredigheidsbeginsel onder artikel 49 Handvest dat betrekking heeft op delicten en straffen, neemt het Hof aldus de evenredigheid in het licht van artikel 52 Handvest in aanmerking. Hierbij geldt evenredigheid als voorwaarde voor de rechtmatige beperking van handvest-rechten. Ten derde verzet artikel 18 van het Handvest (recht op asiel), gelezen in samenhang met artikel 31 van het Verdrag van Genève en de beginselen van het belang van het kind en van de eenheid van het gezin zich tegen strafrechtelijke sanctionering van OB's gedrag, nu zij na binnenkomst een verzoek om internationale bescherming heeft ingediend. Wat betreft de tweede prejudiciële vraag stelt het Hof dat voormelde EU-bepalingen zich eveneens verzetten tegen een nationale wettelijke regeling die een dergelijke gedraging strafbaar stelt. De Italiaanse rechter is aldus gehouden artikel 12 lid 1 van het geconsolideerde immigratiebesluit buiten toepassing te laten voor zover dit tot een met het Unierecht onverenigbare uitkomst leidt.

8. Het Hof verduidelijkt met deze uitspraak dat de Richtlijn in samenhang met de artikelen 7 en 24 van het Handvest zo moet worden uitgelegd dat humanitaire zorg bij migrantenkinderen uit hoofde van gezag buiten het bereik van het strafbare feit mensensmokkel valt. De uitspraak laat echter onverlet dat gedragingen die onder het mom van familiebanden in werkelijkheid andere oogmerken dienen, zoals illegale immigratie, illegale tewerkstelling, mensenhandel of uitbuiting, wél strafbaar blijven. Hoewel het Hof met dit arrest enige duidelijkheid schept over de reikwijdte van het 'faciliteringspakket', roept het tegelijkertijd vragen op over de manier waarop het EU-recht wordt geïnterpreteerd. Daarnaast blijven bredere humanitaire vraagstukken, zoals de strafbaarstelling van solidariteitshandelingen jegens volwassen migranten, onbeantwoord. Het arrest is wat dat betreft niet alleen instemmend ontvangen, maar eveneens zeer kritisch besproken in de literatuur.[3] Maar wellicht waren de verwachtingen in dit opzicht ook veel te hoog gespannen. Het hof dient zich vanzelfsprekend te buigen over de voorliggende zaak waarin het familiale hulp betrof; andersoortige humanitaire hulp vraagstukken lagen niet voor. In deze annotatie is dan ook vooral aandacht voor de interpretatie van het EU-recht (nummers 9 tot en met 15), vervolgens wordt ingegaan op de kwestie van andere solidariteitsvraagstukken (nummer 16) en tot slot komen de gevolgen voor Nederland aan bod (nummer 17).

9. Opvallend is dat dat het Hof een andere benadering kiest dan de A-G. Het Hof sluit het gedrag van OB reeds van strafbaarstelling uit gelet op de doelstelling van de Richtlijn bezien in samenhang met het Handvest. Het Hof leest het secundaire EU-recht op een zodanige manier

dat het niet in strijd komt met het primaire EU-recht. Het Hof acht het daardoor niet noodzakelijk zich uit te spreken over de geldigheid van artikel 1 lid 1 onder a, of over de facultatieve humanitaire uitzondering in artikel 1 lid 2 van de Richtlijn. Hij geeft een categorisch oordeel 'dit gedrag valt niet onder artikel 1 eerste lid van de Richtlijn', hij maakt géén evenredigheidsafweging onder artikel 49 Handvest, maar treft wel een evenredigheidsoordeel onder artikel 52 Handvest. De A-G doet juist het tegenovergestelde: hij stelt dat vooral aan artikel 49 moet worden getoetst. In dat licht bezien, constateert hij dat het gedrag van OB wel degelijk valt onder de strafbaarstellingsverplichting in de Richtlijn, dat die verplichting tot strafbaarstelling ook evenredig is, gelet op het doel van de Richtlijn om álle hulp bij illegale grensoverschrijding te verbieden, en zeker ook gelet op de humanitaire uitzonderingsmogelijkheid in lid 2. De Richtlijn als zodanig acht hij derhalve evenredig, geschikt om de doelstellingen te verwezenlijken, en niet verdergaand dan noodzakelijk om deze te bereiken, en dus geldig. Maar de A-G stelt tegelijkertijd dat een nationale strafbepaling die strafvrijstelling of strafvermindering onmogelijk zou maken, wél onevenredig zou zijn gelet op artikel 49 lid 3 Handvest.

10. Het Hof baseert zich op de doelstellingen van de Richtlijn en het Kaderbesluit zelf. Het zorgdragen voor minderjarigen uit hoofde van gezag zou niet vallen onder de 'facilitering van illegale immigratie' die de EU beoogt te bestrijden. Naast een teleologische uitleg, gebruikt het Hof een Handvestconforme redenering. Specifiek ten aanzien van artikel 1 lid 1 onder a is deze teleologische redenering in combinatie met de Handvestconforme interpretatie opvallend. Blijkens de doelstellingen van de uniewetgever is namelijk niet duidelijk terug te vinden dat dit eerste lid op een dergelijke manier zou moeten worden gelezen. Daaruit lijkt in eerste instantie te volgen – zoals tevens door de A-G wordt betoogd – dat álle hulp door 'eenieder' moet worden strafbaar gesteld. En omdat het eerste lid zo ruim is opgeschreven, was het des te belangrijker het tweede lid toe te voegen, juist om strafuitsluiting bij humanitaire hulp mogelijk te maken en grondrechten in acht te kunnen nemen. Het ligt in het licht van deze benadering dan meer voor de hand de humanitaire clausule in het tweede lid op een handvestconforme manier te lezen. Het Hof had in het verlengde hiervan kunnen redeneren dat de gedraging van OB wél kan worden aangemerkt als 'hulp bij illegale binnenkomst', maar dat het (mogelijk zelfs evident) humanitaire hulp betreft, die om die reden móet worden uitgesloten van strafbaarheid. De conclusie was dan geweest dat enerzijds de gedraging van OB onder de definitie van 'facilitering' valt als bedoeld in lid 1. Maar dat anderzijds de humanitaire clausule in lid 2, gelet op de wetgeschiedenis en de betekenis van artikel 7 en 24 Handvest, zo moet worden gelezen dat het de lidstaten verplicht dergelijke gedragingen van strafbaarstelling uit te sluiten.[4] Hoewel het een facultatieve clausule betreft, had het Hof binnen deze lijn kunnen betogen dat deze desalniettemin een verplichtend karakter heeft op het moment dat het gaat om hulp aan minderjarigen in de context van een gezagsrelatie.

11. Tegelijkertijd zijn de doelstellingen van de uniewetgever niet geheel eenduidig en kan even goed, zo niet sterker, worden gesteld dat de EU-instrumenten steevast ook de bescherming van migranten op het oog hadden. Het valt binnen deze lezing, met Federova, te verdedigen dat het Hof de gedraging zelf – het illegaal binnenbrengen van kinderen – redelijkerwijze buiten het strafrechtelijk kader heeft gehouden, in plaats van deze in het argumentatieve kader van de ‘humanitaire bijstand’ te betrekken.[5] De benadering van het Hof schept extra zekerheid voor de feitelijk gezaghebber. Als het brengen van onder de zorg vallende minderjarigen naar een veilig land nimmer als ‘facilitering van illegale immigratie’ kan worden aangemerkt, hoeft in die gevallen ook geen beroep te worden gedaan op de uitzonderingsclausule in lid 2, die bovendien facultatief is. Dat leidt er voorts toe dat de ‘humanitaire hulp’ clausule dan kennelijk op andere situaties (en dus breder dan het strikte gezagsverband) van toepassing is. De impliciet restrictievere uitleg van de strafbaarstelling door het Hof (dit is geen strafbare ‘hulp bij illegale binnenkomst’), valt in dit opzicht aldus te verkiezen boven een overcriminaliserende strafbaarstelling met een ruime (facultatieve) uitzonderingsbepaling. Nog een voordeel van deze interpretatie is dat de uitleg van het Hof van toepassing is op alle nationale implementaties, en dus ook geldt voor lidstaten die mogelijk geen strafuitsluitingsmogelijkheden hebben opgenomen.

12. De benadering van het Hof roept wel in den brede de vraag op of EU-materieel strafrechtelijke bepalingen (ook buiten het terrein van illegale grensoverschrijding) voortaan op deze hermeneutische manier moeten worden geïnterpreteerd.[6] Het zou de reikwijdte van strafbepalingen minder voorspelbaar maken. Dit is lastiger te verenigen met het legaliteitsbeginsel, hoewel dat in gevallen van uitsluiting van strafbaarheid natuurlijk niet zo problematisch is. Hier ligt natuurlijk eerst en vooral een opdracht voor de wetgever om duidelijk te maken welk gedrag wel en welk gedrag niet als strafbare gedraging heeft te gelden. Te breed geformuleerde strafbaarstellingen kunnen het gedrag van burgers behoorlijk sturen. Dat is in het bijzonder bij onderliggende thematiek natuurlijk nadelig nu burgers mogelijk geen hulp durven verlenen uit angst voor strafbaarstelling.

13. Zoals gezegd gebruikt het Hof tevens een grondwettelijke interpretatiemethode. Wat betreft artikel 7 en 24 Handvest houdt dit in dat:

p style="margin-left:47px">- het recht op eerbiediging van het familie- en gezinsleven vereist dat hechte persoonlijke banden kunnen worden gerealiseerd en dat ouder en kind samen kunnen zijn;

p style="margin-left:47px">- kinderen recht hebben op bescherming en zorg die nodig is voor hun welzijn; bij alle handelingen de belangen van het kind voorop staan; en dat ieder kind het recht heeft om regelmatig persoonlijke betrekkingen en rechtstreekse contacten met zijn

beide ouders te onderhouden. De ouders of gezagdragers dragen voorts – overeenkomstig artikel 27 lid 2 van het Verdrag van het kind – de primaire verantwoordelijkheid om naar vermogen de levensomstandigheden die nodig zijn voor de ontwikkeling van het kind te waarborgen.

Gelet op deze artikelen – en gelezen in het licht van de Richtlijn – kán de gedraging van OB volgens het Hof niet strafbaar zijn. Een tegengestelde interpretatie zou de kern aantasten van het recht op gezinsleven en de rechten van het kind, zodanig dat dit in strijd zou zijn met het evenredigheidsbeginsel in artikel 52 lid 1 van het Handvest.

14. Dat strafbaarstelling een inperking zou opleveren van artikel 7 en 24 Handvest is aannemelijk. Maar het hof geeft slechts summier uitleg waarom strafbaarstelling ook echt de ‘wezenlijke kern’ van deze rechten zou aantasten.[7] Het enige dat het Hof daaromtrent stelt is dat iemand als OB ‘slechts een verplichting nakomt die inherent is aan haar, op de familierelatie met die minderjarigen gebaseerde, persoonlijke verantwoordelijkheid om die minderjarigen de bescherming en de zorg te bieden die nodig zijn voor hun welzijn en hun ontwikkeling’ (r.o. 54). Daarmee herhaalt het Hof eigenlijk alleen de formulering van de rechten als zodanig, maar het geeft geen nadere uitleg over de interpretatie van de wezenlijke kern. Wat wordt precies verstaan onder de bescherming en zorg die nodig is voor de ontwikkeling en het welzijn van het kind? In hoeverre is hier de familieband van doorslaggevende betekenis? Hoe ernstig moeten de bedreigingen (hier van de ex-partner) waarvan is weggevlucht zijn om te vrezen voor aantasting van de wezenlijke kern? Het Hof spreekt steeds van een ‘derde land’, in hoeverre is de dreiging binnen het betreffende land doorslaggevend?

15. De uitleg die de Richtlijn wordt toegedicht, wordt volgens het Hof voorts ondersteund door het recht op asiel in artikel 18 van het Handvest in combinatie met artikel 31 van het Verdrag van Genève, instrumenten waarin het belang van gezinseenheid wordt benadrukt. Omdat OB een verzoek om internationale bescherming had ingediend, geniet zij de bescherming van deze rechten. Het Hof leest artikel 31 zo dat geen sancties kunnen worden opgelegd aan de vluchteling wegens de eigen illegale binnenkomst, maar ook niet vanwege het faciliteren van de illegale binnenkomst van anderen, zijnde minderjarigen waarover een gezagsrelatie bestaat (zie r.o. 64-65). Deze uitleg sluit bovendien aan bij artikel 2 van het Palermo-protocol inzake de smokkel van migranten, dat weliswaar tot doel heeft het smokkelen van migranten te criminaliseren, maar tegelijkertijd de rechten van migranten zelf wil beschermen. De zorgtaken van OB vallen daarmee buiten het faciliteringsdelict. Het arrest is op dit punt dus ook van belang voor de reikwijdte van het recht op asiel, maar de precieze contouren zijn (wederom) niet zo scherp. Anders dan bij artikel 7 en 24, gaat het bij artikel 18 Handvest níet om de ‘wezenlijke kern’, althans het Hof benoemt dat hier dan weer niet expliciet. Of

strafbaarstelling enkel 'niet passend' zou zijn in het licht van het recht op asiel, of daadwerkelijk 'de essentie' zou 'aantasten', blijft in het ongewis. Artikel 31 van het Vluchtelingenverdrag beschermt voorts uitsluitend personen die zelf asiel hebben aangevraagd, en niet maatschappelijke organisaties die migranten bijstaan. De betekenis van dit recht is wat dat betreft beperkt en voor bredere humanitaire hulpverlening mogelijk niet van toepassing. Wat de precieze betekenis is van het Palermo Protocol in deze zaak is eveneens onduidelijk. De op zichzelf begrijpelijke casuïstische benadering van het Hof geeft wat dat betreft weinig handvaten voor de bredere vraag hoe om te gaan met enerzijds de eis tot strafbaarstelling van smokkel en anderzijds de verplichting tot bescherming van migranten en of hieraan een bredere uitsluiting van strafrechtelijke aansprakelijkheid kan worden ontleend.[8]

16. Naast de interpretatievraagstukken inzake het EU-recht, zijn er vragen over de betekenis van deze uitspraak voor toekomstige humanitaire smokkelzaken. Wanneer valt een gedraging nu precies buiten de reikwijdte van de strafbepaling? Is enkel sprake van een niet strafbare gedraging bij het in veiligheid brengen van minderjarige derdelanders in familieverband of kan het ook gaan om 'bekende' of 'bevriende' minderjarigen? Is niet strafbaarheid ook van toepassing bij het in veiligheid brengen van een meerderjarig, jong volwassen familielid? Geldt niet strafbaarheid ook voor familiale hulp bij *verblijf* en *doorreis*? Aangezien het Hof zijn redenering in deze zaak baseert op de verantwoordelijkheid van een gezaghebbende ouder ten opzichte van een kind, lijken situaties waarbij die verantwoordelijkheid ontbreekt, binnen het strafbare delict te kunnen vallen.[9] Grundler betoogt dat het Hof in Kinsa slechts een uitzondering heeft gecreëerd die de Commissie toch al van plan was in te voeren via toekomstige wetgeving. In de toelichting van het Commissievoorstel COM(2023) 755 final is te lezen dat de Richtlijn niet tot doel heeft bijstand aan familieleden, of humanitaire bijstand of ondersteuning in fundamentele menselijke behoeften die aan onderdanen van derde landen wordt verleend in overeenstemming met wettelijke verplichtingen, te criminaliseren.[10] De formulering 'in overeenstemming met wettelijke verplichtingen' lijkt er op te wijzen dat de uitzondering slechts geldt voor humanitaire bijstand die bij wet is voorgeschreven (zoals de *search-and-rescue*-verplichtingen op grond van het VN Zeerechtverdrag, het Internationaal Verdrag voor de beveiliging van mensenlevens op zee en het Internationaal Verdrag inzake opsporing en redding op zee). Veel van de maatschappelijke actoren en organisaties die migranten bijstaan die nu worden vervolgd op grond van de Faciliteringsrichtlijn, zouden buiten deze context vallen. Zij opereren niet in het kader van een verzorger-kindrelatie en zouden zich ook niet stevast kunnen beroepen op de wettelijke verplichtingen in voormelde verdragen (of beroepen zouden niet worden gehonoreerd).[11] Vanuit dit perspectief bezien, biedt het Kinsa-arrest slechts een kleine begrenzing aan een bredere trend waarin het faciliteren van irreguliere binnenkomst, doorreis en verblijf wordt gecriminaliseerd.

Nogmaals, het Hof diende zich in Kinsa te buigen over een zaak waarin sprake was van familiale hulp; dat betreft een andere situatie dan humanitaire hulp die wordt geboden door maatschappelijke organisaties. De beperkte betekenis voor bredere solidariteitsvraagstukken is wat dat betreft goed te verklaren, maar de teleurstelling daarover is gelet op het huidige strenge strafrechtregime zeker invoelbaar. Het is echter niet aan het Hof een algemeen kader voor strafuitsluiting te schetsen. De bal ligt hier echt bij de EU-wetgever. Het Hof kon eigenlijk niet meer doen dan het heeft gedaan. *Overall* is het dan zeker toe te juichen dat het Hof met deze uitspraak grenzen heeft gesteld. In zekere zin kan het ook gezien worden als een waarschuwing aan de EU-wetgever: die kan nog zo ver gaan met strafbaarstellingsverplichtingen, het mag nimmer onder de bodem van de mensenrechten geraken.

17. Tot slot. Hoewel met smart op de uitspraak is gewacht, lijkt deze in de Nederlandse rechtspraktijk toch een minimale impact te hebben. Duidelijk is dat de nationale strafbaarstelling van mensensmokkel in artikel 197a Sr niet mag worden toegepast op een verzorger die kinderen over wie hij/zij feitelijk het gezag uitoefent de grens overbrengt. Ook al sluit de nationale strafbaarstelling dergelijke gedragingen niet expliciet uit, en hebben wij ook niet een specifieke uitsluitingsgrond opgenomen in het Wetboek van Strafrecht, het bieden van hulp bij binnenkomst aan kinderen over wie iemand een gezagsverantwoordelijkheid draagt, mag niet strafbaar zijn. Dergelijke familiesmokkelzaken lijken doorgaans echter toch al niet te worden vervolgd.[12] Personen of organisaties die buiten deze context humanitaire hulp verlenen blijven aangewezen op de huidige Nederlandse rechtssystematiek. Zij zijn afhankelijk van het vervolgingsbeleid van het openbaar ministerie en kunnen bij vervolging eventueel – over de boeg van een streng noodweerkader – pleiten voor strafuitsluiting.[13] De toekomst zal moeten uitwijzen of met een verhardend strafrechtklimaat jegens migranten nog voldoende ruimte en zekerheid bestaat voor uitsluiting van strafbaarheid vanwege gedragingen die zijn verricht uit humanitaire gronden. Met Fedorova pleit ik van harte voor een duidelijker onderbouwd kader voor de reikwijdte van strafwaardige migrantensmokkel ook in Nederland.[14] Rocca vatte haar kritiek treffend samen als ‘In the End... Who cares?’ [15]; misschien is het ook wel ‘In the End... Who still dares to care?’

S.M.A. Lestrade, universitair hoofddocent straf(proces)recht Universiteit Utrecht (Willem Pompe Instituut)

[1] Voorstel voor een Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad tot vaststelling van minimumvoorschriften ter voorkoming en bestrijding van hulpverlening bij illegale binnenkomst, illegale doortocht en illegaal verblijf in de Unie, en ter vervanging van Richtlijn 2002/90/EG van de Raad en Kaderbesluit 2002/946/JBZ van de Raad, Brussel, 28 november

2023 COM(2023) 755 final.

[2] Conclusie AG Richard de la Tour, 7 november 2024, zaak C|460/23, ECLI:EU:C:2024:941, (Kinsa).

[3] Zie onder meer: L. Grossio 'Fundamental Rights Limits to EU Multilevel Criminalisation Choices: The Missed Opportunities and Constitutional Legacy of the Kinsa Case', *European Constitutional Law Review* 2026, p. 134-156 (te raadplegen via: <https://doi.org/10.1017/S1574019625100941>); Maja Grundler, 'The CJEU's Judgment in Kinsa: A Big Win – But for Whom?', *Refugee Law Initiative Blog*, 12 juni 2025 (te raadplegen via: The CJEU's Judgment in Kinsa: A Big Win – But for Whom? - Refugee Law Initiative Blog); Matilde Rocca: 'In the End... Who Cares?', 'The CJEU's Kinsa Judgment', *Verfassungsblog*, 30 juni 2025 (te raadplegen via: In the End... Who Cares?); Steve Peers, 'A candle in the dark: the CJEU rules against criminalising parents for smuggling their children', *EU Law Analysis blogspot, Expert insight into EU law developments*, 3 juni 2025 (te raadplegen via: EU Law Analysis: A candle in the dark: the CJEU rules against criminalising parents for smuggling their children).

[4] Zie in dit kader enigszins vergelijkbaar L. Grossio 'Fundamental Rights Limits to EU Multilevel Criminalisation Choices: The Missed Opportunities and Constitutional Legacy of the Kinsa Case', *European Constitutional Law Review* 2026, p. 134-156 (te raadplegen via: <https://doi.org/10.1017/S1574019625100941>), in het bijzonder p. 143-147. Grossio vindt de benadering waarbij de gedraging zelf breed wordt gelezen, en de uitzonderingsclausule wordt benut meer de hand liggend. Hij zit wat dat betreft meer op de lijn van de AG, hoewel hij een zwak punt in de redenering van de AG vindt dat die zich alleen richt op de nationale bestraffing en niet op de EU-straftbaarstelling.

[5] M.I. Fedorova, 'Criminalisering van mensensmokkel: tussen de 'minima' en 'maxima' in transnationaal strafrecht', *DD* 2026/23, par. 6.

[6] Zie in dit kader ook: Steve Peers, 'A candle in the dark: the CJEU rules against criminalising parents for smuggling their children', *EU Law Analysis blogspot, Expert insight into EU law developments*, 3 juni 2025 (te raadplegen via: EU Law Analysis: A candle in the dark: the CJEU rules against criminalising parents for smuggling their children).

[7] Zie eveneens Maja Grundler, 'The CJEU's Judgment in Kinsa: A Big Win – But for Whom?', *Refugee Law Initiative Blog*, 12 juni 2025 (te raadplegen via: The CJEU's Judgment in Kinsa: A Big Win – But for Whom? - Refugee Law Initiative Blog).

[8] Zie hierover teleurgesteld Matilde Rocca: 'In the End... Who Cares?', 'The CJEU's Kinsa

Judgment', *Verfassungsblog*, 30 juni 2025 (te raadplegen via: *In the End... Who Cares?*).

[9] Zo ook Steve Peers, 'A candle in the dark: the CJEU rules against criminalising parents for smuggling their children', *EU Law Analysis blogspot*, *Expert insight into EU law developments*, 3 juni 2025 (te raadplegen via: *EU Law Analysis: A candle in the dark: the CJEU rules against criminalising parents for smuggling their children*).

[10] Voorstel voor een Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad tot vaststelling van minimumvoorschriften ter voorkoming en bestrijding van hulpverlening bij illegale binnenkomst, illegale doortocht en illegaal verblijf in de Unie, en ter vervanging van Richtlijn 2002/90/EG van de Raad en Kaderbesluit 2002/946/JBZ van de Raad, Brussel, 28 november 2023 COM(2023) 755 final.

[11] Zie in dit kader ook de kritiek van het Meijers Comité over de voorgenomen Facilitators Package, CM2407, 170924-Comment-on-EUS-Facilitators-Package-JVBS.pdf en in de *joint letter* van de *International Commission of Jurists*: EU: Lawyers and civil society call for mandatory humanitarian clause in anti-smuggling directive | ICJ.

[12] Afgaande op gepubliceerde rechtspraak op rechtspraak.nl.

[13] HR 16 mei 2017, ECLI:NL:HR:2017:888, NJ 2017/367 m.nt. F. Vellinga-Schootstra.

[14] M.I. Fedorova, 'Criminalisering van mensensmokkel: tussen de 'minima' en 'maxima' in transnationaal strafrecht', *DD* 2026/23, par. 7.

[15] Matilde Rocca: 'In the End... Who Cares?', The CJEU's Kinsa Judgment', *Verfassungsblog*, 30 juni 2025 (te raadplegen via: *In the End... Who Cares?*).